

VALGAMAA VIGASTUSTE PROFIIL

2010-2013

Valga 2010

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
MAAKONNA ÜLDANDMED	4
Rahvastiku soo-ja vanusejaotus	4
Rahvastiku rahvuslik jaotus	5
Esmahaigestumusjuhud vigastustesse	6
Surmad	8
Standarditud suremuskordaja välispõhjustesse	9
Töötuse määr	10
Suhtelise vaesuse määr	11
NOORTE RISKIKÄITUMINE	12
Koolikohustuse mittetäitmine	12
Erinoorsootöö	12
Alaealiste komisjonide tegevus	13
Alkoholitarbimine koolinoorte seas	15
Sõltuvusainete tarbimine ja levimus	17
Organiseerimata noorte kogunemised	19
Koolis juhtunud vigastused	20
ALKOHOL, TUBAKAS JA UIMASTID	21
Alkoholi tarbimine	21
Alkoholi kättesaadavus ja alkoholipoliitika	22
Tubakapoliitika	22
Uimastipoliitika	22
LIIKLUS- JA PÄASTEKESKUSTE ENNETUSTÖÖ	23
Liikluskuriteod ja õnnetused	23
Turvavöö kasutamine	23
Helkuri kandmine	25
Uppumised	25
Tulekahjud	26
Ohukohad	27
KOGUKONNA SIDUVUS JA TOETAVAD TEENUSED	28
Naabrivalve piirkonnad	28
Võrgustikud	28
Tööõnnetused	29
Alkoholi- ja nõustamisteenuste kättesaadavus/ vajadus	30
Perevägivald	31
VIGASTUSTE ENNETUSALANE TEGEVUS MAAKONNAS	33
Esmaabi koolitused	33
Infomaterjalide olemasolu/kättesaadavus	33
Arstiabi kättesaadavus	34
Olulisemad tegevused ja kampaaniad ja koolitused	35
PAIKONNA VIGASTUSTE KVALITATIIVNE ANALÜÜS	44
KOKKUVÕTE	50

SISSEJUHATUS

Käesoleva dokumendi eesmärgiks on kirjeldada maakonna või linna vigastuste statistikat, ohutegureid ja seniseid sekkumisviise paikkonnas, et tõhustada ja muuta vigastuste vältimise projektitöö tõenduspõhiseks ja faktidele tuginevaks.

Vigastus tähendab tervisekahjustust, vigastatud inimene on haige ja selle tagajärjel võib saada isegi ka surm. Kuna vigastustesse on aastasade jooksul suhtutud kui millessegi erilisse, organismist väljaspool olevasse, ning ka vigastuste preventatsioon on kaua eksisteerinud väljaspool meditsiini, siis on veel tänapäevalgi paljudel inimestel, sealhulgas mõnedel arstidelgi väär ettekujutus vigastusest kui mitte-haigusest. Selline ettekujutus on pikka aega hoidnud meedikuid eemal vigastuste tekkepõhjuste uurimisest ning tegelemast vigastuste preventatsiooniga.

Välistest teguritest põhjustatud vigastused on ühed põhilised tegurid, mis vähendavad inimeste aktiivsust ning alandavad elu kvaliteeti. Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel sureb igal aastal vigastuste tagajärjel rohkem kui 5 miljonit inimest. Umbes sama palju muutub töövõimeks ning kümneid kordi rohkem saab eluaegse defekti. Ka surmapõhjuste hulgas on vigastused esireas.

Vigastused mõjutavad nii üksikisikuid, kogu maakonda, kui ka riiki. Vigastuste tagajärjel töövõimeks muutunud inimestele on vaja arstiabi, taastusravi; abirahasid ja invaliidsustoetusi, mille kogumaksumus võib küündida riigile liiga suureks. Seega on loomulik, et ka see rahvaterviseprobleem nõuab sügavamat arutelu ja parandamist.

Vigastussuremuse ja –haigestumuse kõrgetele näitajatele ei ole piisavalt palju tähelepanu pööratud, võrreldes näiteks vereringe haigusi või pahaloomulisi kasvajaid. Tänu ennetustööle on vähenenud vigastussurmad kuid inimeste teadlikkus on suurenenud arstiabi kasutamise osas („Vigastused Eestis – levimus, tagajärjed ja ennetus” 2007; T. Kaasiks ja L. Uusküla; lk9).

Vigastuste põhjused võivad olla erinevad, võivad sõltuda nii inimesest endast, olla juhuslikud või tingitud väliskeskkonnast. Üheks väga suureks probleemiks Eesti riigis on näiteks alkoholi liigtarvitamine. Maailma Terviseorganisatsiooni statistika alusel alkoholiga seotud surmade arv 100 000 elaniku kohta Eestis 2005. aastal oli 158, kuid Euroopa liidus oli see 101. neid probleeme on vähe uuritud ning ühtset poliitikat ei ole suudetud seada.

Suureks tervisehädade tekitajaks on ka tubakatoodete tarvitamine, mille kohta põhjalikud uuringud ja poliitika puudub. Samuti ei saa ka vigastusteprofiili dokumendis mainimata jätta probleeme, mida tekitavad erinevad meelemürd – narkootikumid, mille levik ja kättesaadavus aina suureneb.

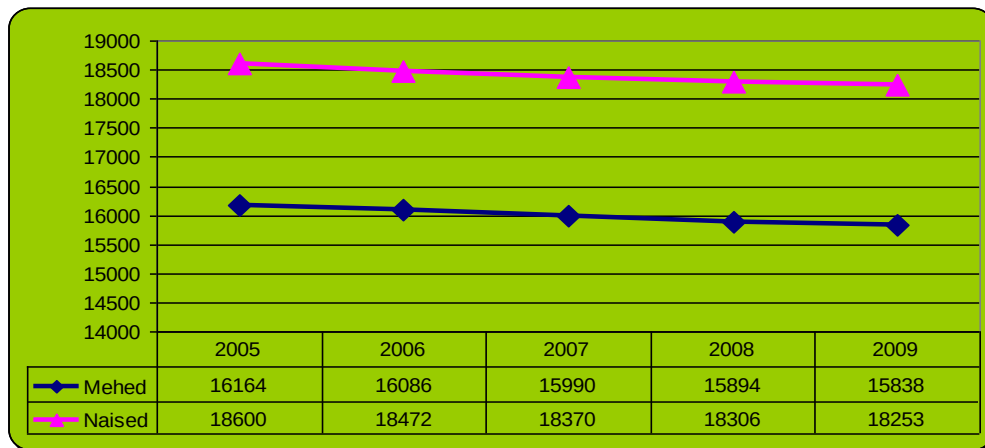
Et vigastusi vältida ja rahvatervist parandada, peame üksikult erinevaid indikaatoreid uurima, mis võivad olla vigastuste põhjusteks ja tagajärgedeks. Tuleb tagada rahva turvalisus ja leida nõrgad kohad, mis võivad meie rahvast füüsiliselt, vaimselt ja materiaalselt kahjustada.

MAAKONNA ÜLDANDMED

Rahvastiku soo-ja vanusejaotus

1. Jaanuar 2010 seisuga elab Valgamaal 34048 inimest. Naised, nagu üle Eestiliselt, on ka meie maakonnas enamuses ning seda lausa 2400 võrra. Suuri muutusi aastate jooksul rahvaarvus ei ole olnud, kuid viimase viie aastaga on Valgamaa elanike arv ühtlaselt vähenenud 819 inimese võrra, nagu ka alljärgnevast joonisest näha liigub see sujuvalt iga aastaga aina allapoole.

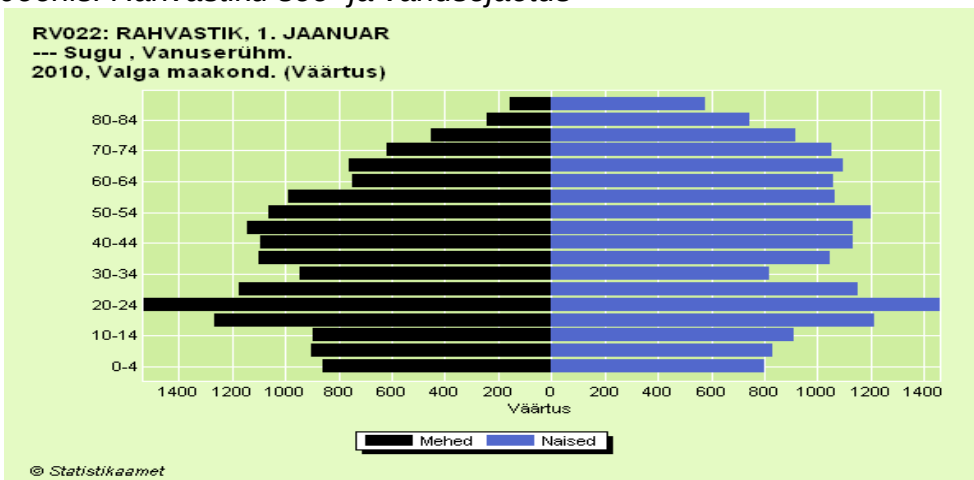
Joonis: Aasta keskmine Rahvastik

Allikas: Eesti Statistikaamet

Märgatavalt on ülekaalus 20-24 aastased noored, kes on nn „laulva revolutsiooni” põlvkond. Järgnev vanusegrupp aga väheneb järsult. See võib tingitud olla sellest, et noored lähevad suurematesse linnadesse tööd otsima või ülikoolidesse, sest näiteks Tartu maakonnas, kus selleks on suuremad võimalused on 24-34 aastaste noorte osakaal märgatavalt suurem.

Joonis: Rahvastiku soo- ja vanusejaotus

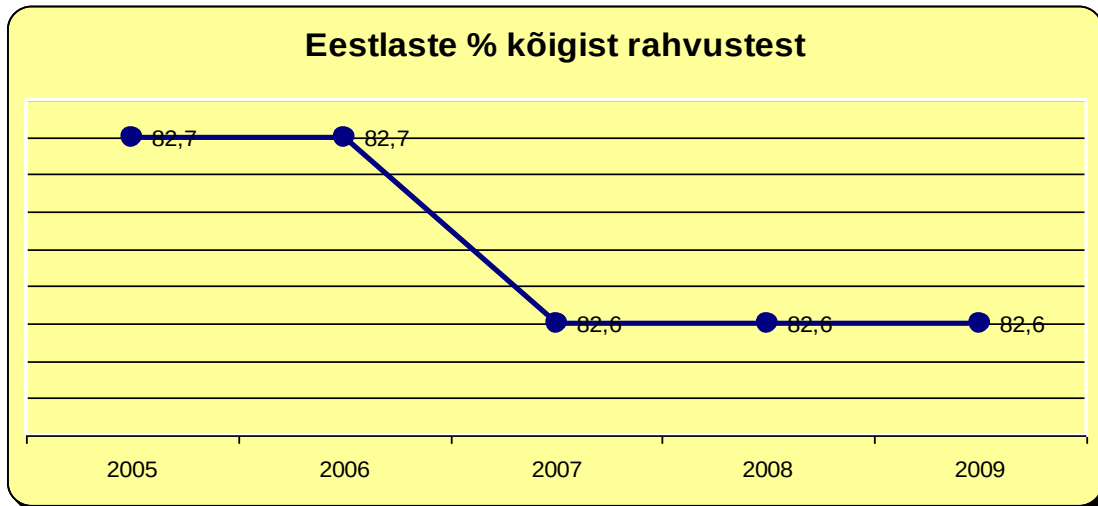
Allikas: Eesti Statistikaamet

Rahvastiku rahvuslik jaotus

Eestlaste protsent Valgamaal on aastate jooksul püsinud enam vähem stabiilne, jäädes 82% ja 83% vahele.

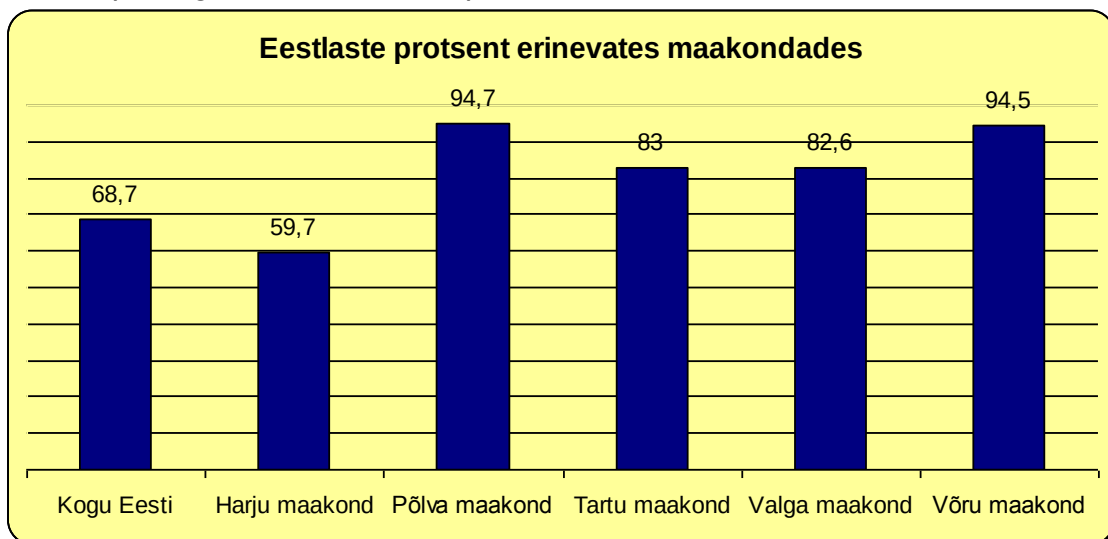
Kogu Eestiga võrreldes on see paarikümne protsendi võrra suurem, kuid väiksem naabermaakonna Võru näitajatest. Võrreldes Harju maakonna 59% on see aga vägagi suur enamus.

Joonis: Eestlaste protsent Valgamaal

Allikas: Eesti Statistikaamet

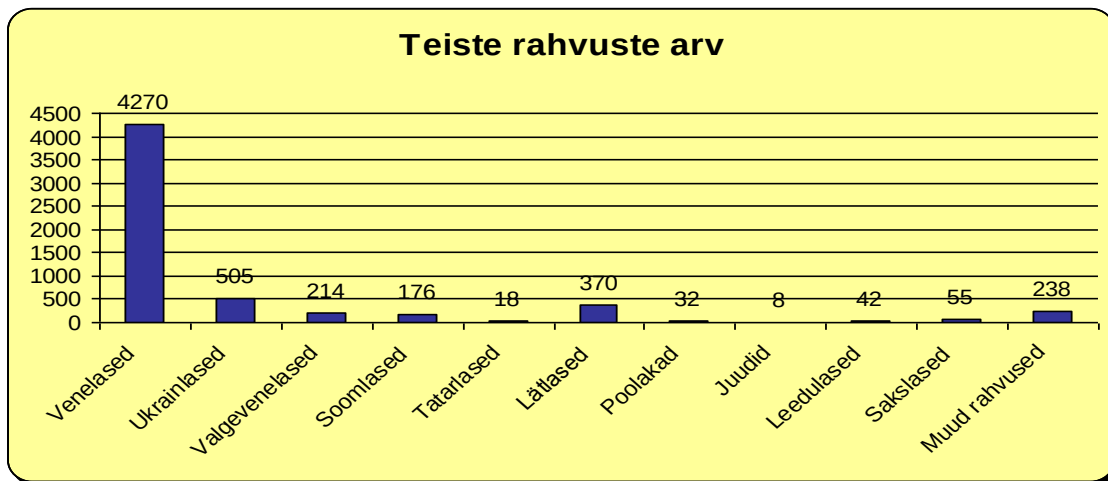
Joonis (seisuga 1. Jaanuar 2009)

Allikas: Eesti Statistikaamet

Muulastest on Valgamaal kõige rohkem venelasi, sarnaselt teiste maakondadega. Järgnevad ukrainlased, lätlased ja valgevenelased ning soomlased.

Joonis (Muulaste protsent Valgamaal seisuga 1. Jaanuar 2009)

Allikas: Eesti Statistikaamet

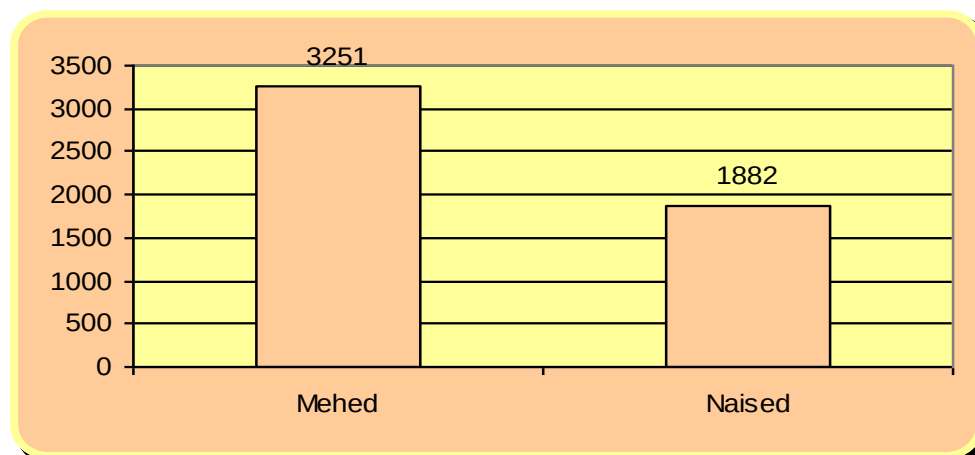
Esmahaigestumusjuhud vigastustesse

Valga maakonna 2009. aasta Aastaraamatu alusel on vigastused ja mürgitused teisel kohal enamlevinud esmastest haigusjuhtudest, seda nii täiskasvanute kui ka laste hulgas.

Esmahaigestumusjuhtusid vigastustesse oli TAI tervisestatistika andmetel 2008. aastal Valga maakonnas 5411, kellest üle 63% vigasaanutest olid mehed (Kättesaadavad on hetkel vaid 2008. aasta andmed).

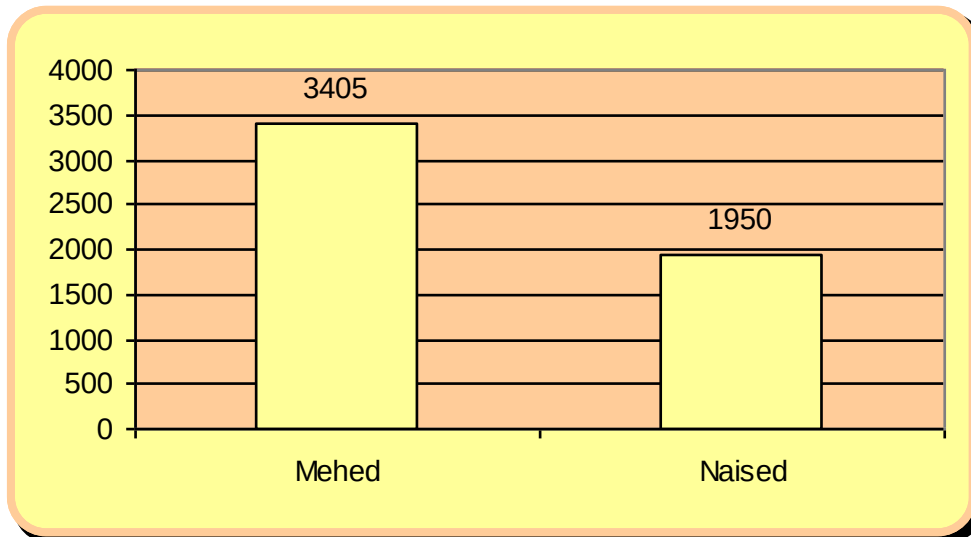
Vigastuste esmajuhitud välispõhjustesse oli kokku 5133, millest samuti pea pooled olid mehed ning juhuslikke vigastusi oli 2008. aastal Valga maakonnas kokku 5355 juhtumit.

Joonis: Vigastuste esmajuhitud välispõhjustesse

Allikas: Eesti Tervisearengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas

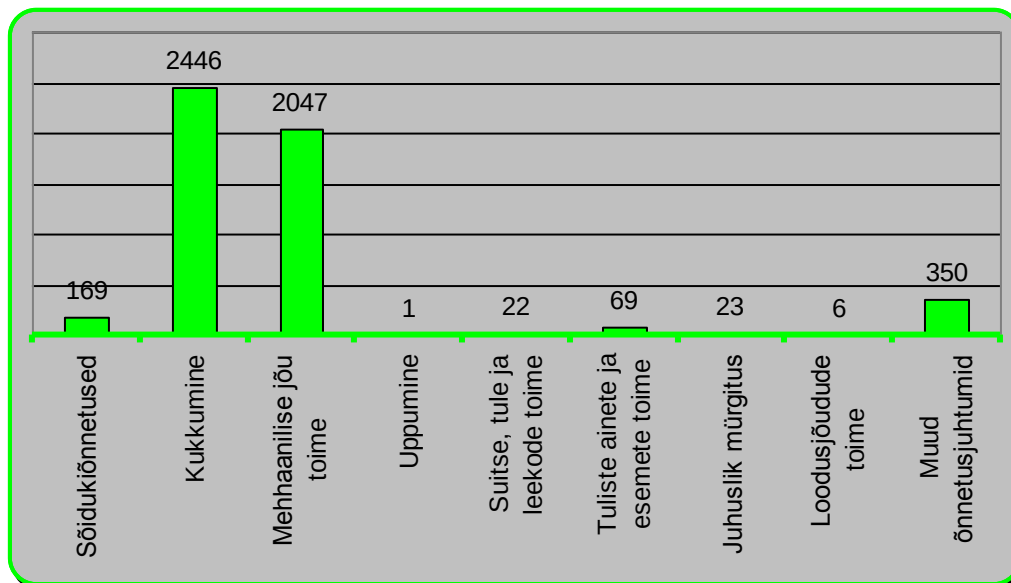
Joonis: Juhuvigastused kokku Valga maakonnas 2008. aasta seisuga

Allikas: Eesti Tervisearengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas

Juhuvigastuste alla kuuluvad sõidukiõnnetused, kukkumised, vigastused mehhaanilise jõu toimel, uppumised, vigastused suitsu ja tule toimel ning tuliste ainete ja esemete toimel, juhuslikud mürgitused ja loodusjõu toimel tekkinud vigastused. Kõige enam esines neist kukkumisi ja vigastusi mehhaanilise jõu tõttu. Märgatavalt suurem oli vigastuste hulk ka sõidukiõnnetuste tagajärjel.

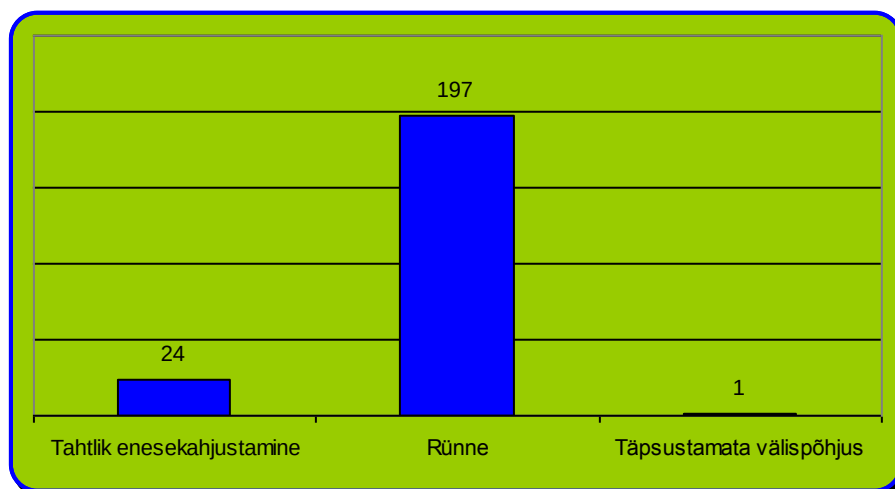
Joonis: Erinevad Juhuvigastused Valga maakonnas 2008. aasta seisuga

Allikas: Eesti Tervisearengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas

Vigastuste esmajuhtudest välispõhjustesse võib välja tuua ka tahtliku enesekahjustamise, mida juhtus 2008. aastal Valga maakonnas 24 korral. Märgatavalt sagedam olid aga ründe tagajärjel tekkinud vigastused.

Joonis: Muud vigastuste esmajuhud

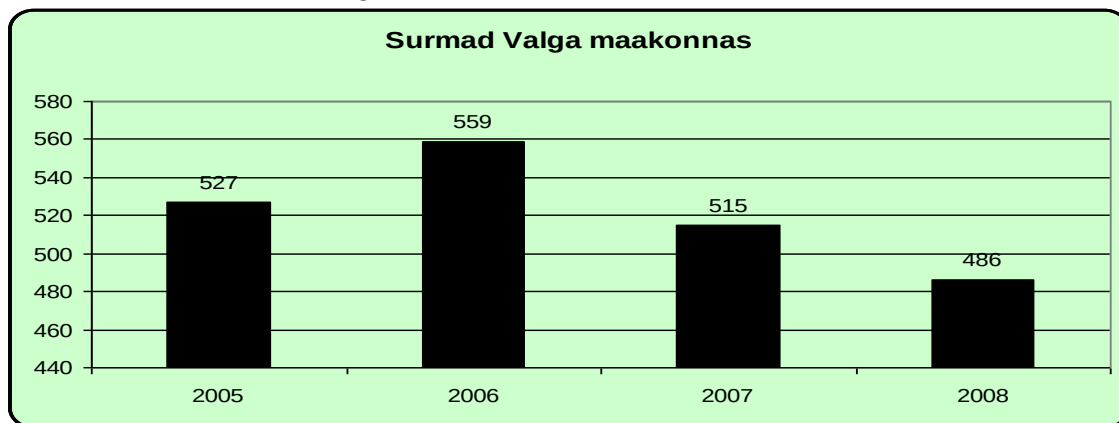

Allikas: Eesti Tervisearengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas

Surmad

Surmajuhtumid Valga maakonnas on viimaste aastatega vähenenud. Võrreldes 2006 ja 2008 aastate näitajaid, on vähemus lausa 73 fakti võrra. Naiste ja meeste suremuse suhtarv pole siiski märgatavalt erinev. 2005. ja 2006. aastal suri alla paarikümne naise rohkem ja 2007. ja 2008. aastal alla 10ne mehe rohkem.

Joonis : Surmade arv Valga maakonnas aastate lõikes

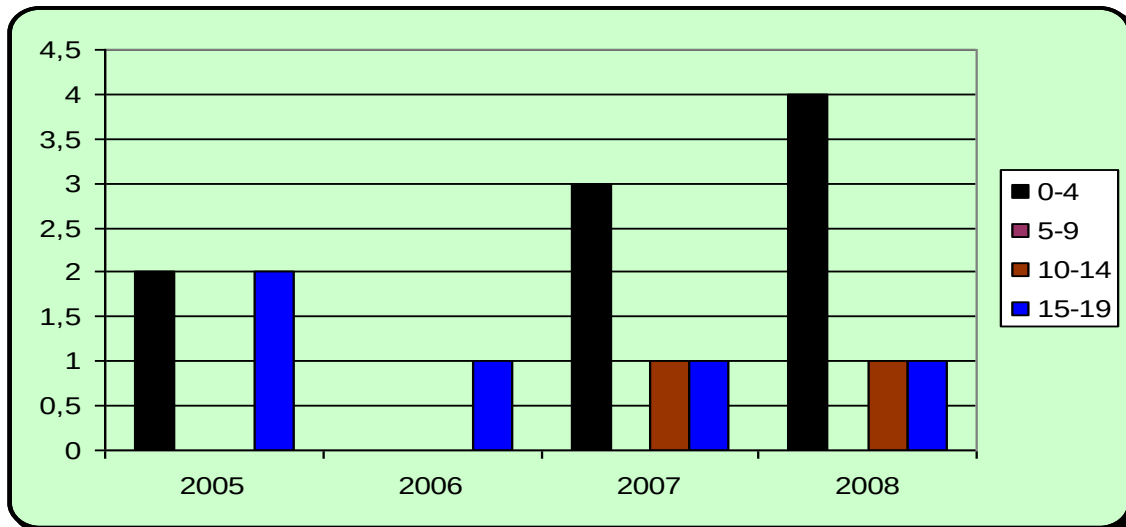

Allikas: Eesti Statistikaamet

Laste surmad

Statistikaameti andmetel ei ole aastatel 2005-2008 ühtegi 5-9 aastast last Valga maakonnas surnud. Küll muutub see arv aga 15-19 aastaste seas, kus nende aastate jooksul on surnud 5 last. Samuti on suurem suremus väikelaste hulgas, kes ei ole veel aastaseks saanudki, neid on nelja aasta jooksul olnud 6.

Joonis: Laste surmad Valga maakonnas

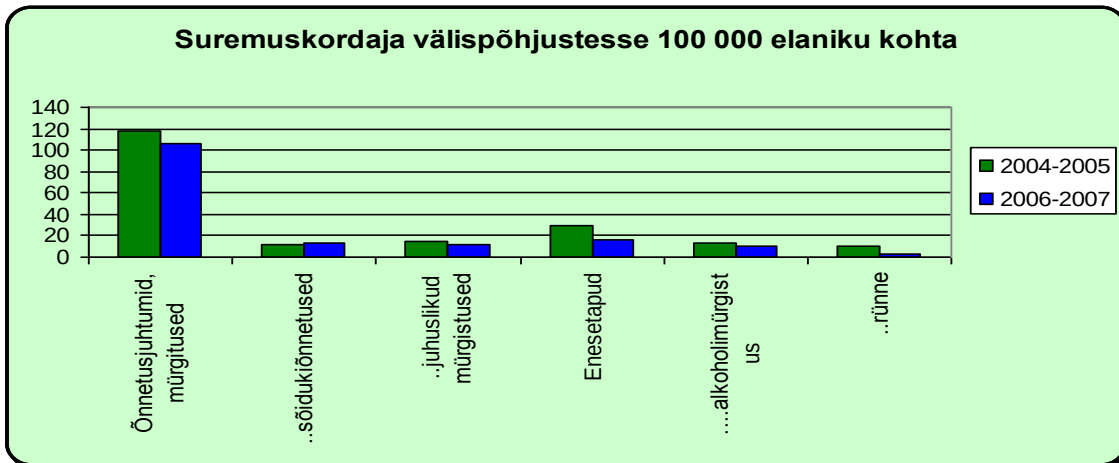

Allikas: Eesti statistikaamet

Standarditud suremuskordaja välispõhjustesse

Suremuskordaja on võrreldes 2004-2005 ja 2006-2007 vähenenud, natuke alla 10 %. Vaid sõidukiõnnetused on mõnevõrra suurenenud. Kõige suurem on suremuskordaja Valga maakonnas enesetappude ja mürgituste puhul.

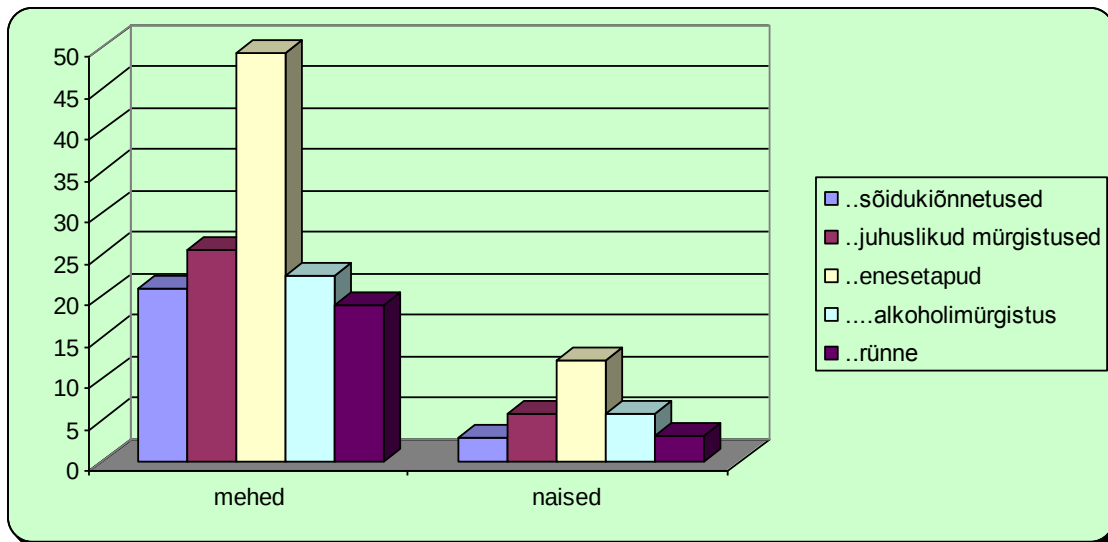
Joonis: Suremuskordaja välispõhjustesse Valga maakonnas 100 000 elaniku kohta

Allikas: Eesti Statistikaamet

Võrrelduna meeste ja naiste suremuskordajat Valgamaal, on meeste kordaja lausa mitmeid kordi suurem nagu näha alumisest garaafikust.

Joonis: Suremuskordaja välispõhjustesse meeste ja naiste seas

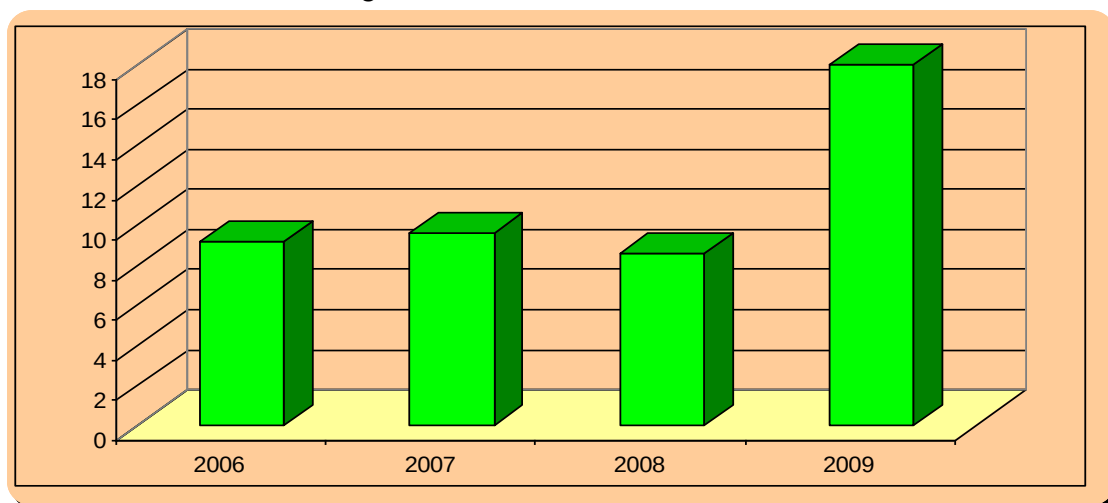

Allikas: Eesti Statistikaamet

Töötuse määr

Kuni 2008. aastani oli töötuse määr Valga maakonnas stabiilne, isegi langemas. Majanduslangusest tingituna on aga töötuse määr viimase aastaga järsult tõusnud üle 18%. Töötuse määr on tõusnud ka mujal Eestis. Ida- Virumaal on see samuti 18% ligi, Harju maakonnas madalam – 13,2% ja Tartu maakonnas veelgi madalam.

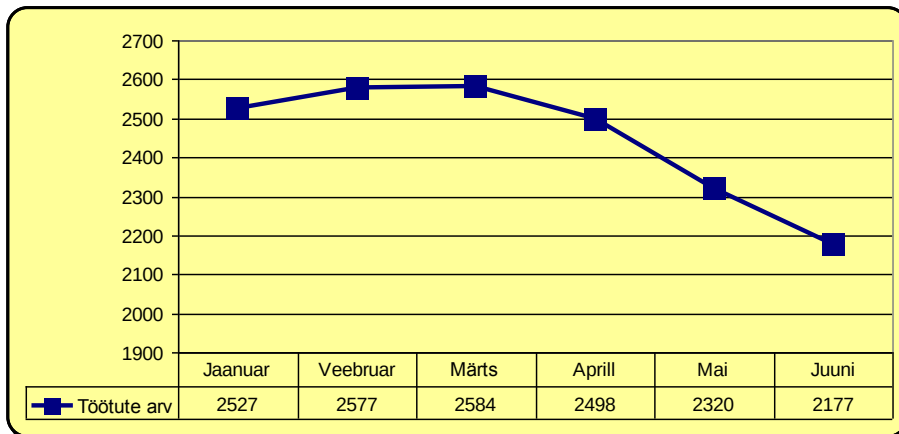
Joonis: Töötuse määr Valga maakonnas

Allikas: Eesti Statistikaamet

2010. aasta jaanuariks oli Valga maakonnas registreeritud 2527 töötut, mis siis mõnevõrra paari järgneva kuu jooksul tõusis, kuid nüüdseks langenud 2177 inimeseni. Pea pooled neist on registreeritud Valga linnas.

Joonis: Registreeritud töötud Valga maakonnas

Allikas: Eesti Statistikaamet

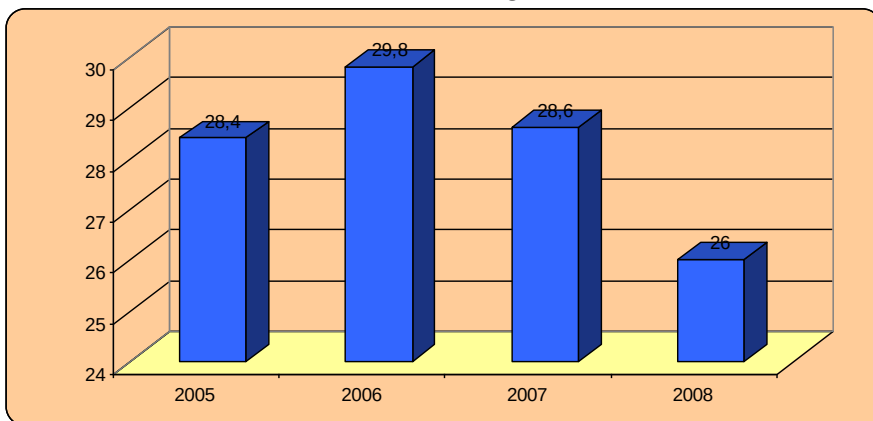
Suhtelise vaesuse määr

Suhtelise vaesuse määr on isikute osatähtsus, kelle ekvivalentnetosissetulek on enne sotsiaalseid siirdeid suhtelise vaesuse piirist madalam. Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonna liikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaanist (pärast sotsiaalseid siirdeid).

Eurostati andmetel küündib Eesti suhtelise vaesuse määr Euroopa siseselt 25%ni, mis on teiste riikidega võrreldes keskmine, kõige väiksem Slovakkias (18%) ja kõige suurem Iirimaa (34%).

Suhtelise vaesuse määra kohta on Statistikaametil andmeid kuni 2008nda aastani, mil vaesuse määr Valgamaal oli langemas. Järgnevate aastate andmed aga hetkel puuduvad, kuid majanduslangusest tingituna võib see olla muutunud viimase kahe aasta jooksul märgatavamalt kui 2005-2008ndatel aastatel.

Joonis: Suhtelise vaesuse määr Valga maakonnas

Allikas: Eesti Statistikaamet

NOORTE RISKIKÄITUMINE

Õigusrikkumised jagunevad väärtegedeks ja kuritegedeks.

Väärteod on Karistusseadustikus või muus seaduses sätestatud süüteod, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv või arest. Väärteod on näiteks tubakatoodete kasutamine või omamine, alkoholi tarvitamine, avaliku korra rikkumine, pisivargus, isiku solvamine, söimamine ja teised sellesarnased õigusrikkumised.

Kuriteod on Karistusseadustikus sätestatud süüteod, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus. Kuriteod on näiteks süstemaatilised pisivargused, vargused grupis, avaliku korra raske rikkumine, peksmine, löömine, füüsilise valu või kehavigastuste tekitamine.

Eraldi aluse mõjutusvahendi koostamiseks alaealiste komisjoni poolt annavad ka juhtumid, kui alaealine ei täida koolikohustust.

Koolikohustuse mittetäitmine

Alates 01.09.2010 kehtib uus põhikooli-ja gümnaasiumiseadus (PGS), mille kohaselt on **koolikohustus** kohustus (vt § 9):

„Osaleda kooli päevakavas või individuaalses õppekavas ettenähtud õppes, täita õpiülesandeid ning omandada teadmisi ja oskusi oma võimete kohaselt. Koolikohustust ei loeta täidetuks, kui koolikohustuslik isik ei ole kantud ühegi kooli nimekirja või puudub õppest mõjuva põhjuseta.”

Ning **koolikohustuslik isik** on:

„Isik (sealhulgas välisriigi kodakondsusega või määratlemata kodakondsusega isik, välja arvatud Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni esindaja laps, kelle elukoht on Eestis), kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks. Isik on koolikohustuslik kuni põhihariduse omandamiseni või 17- aastaseks saamiseni.”

Alaealiste komisjonile võib valla-või linnavalitsus esitada taotluse koolikohustuse mittetäitmise kohta siis, kui (VT AMS § 1 lg 3 p 1) õpilane on koolikohustuslik, aga pole kantud ühegi kooli nimekirja või on ühe õppeveerandi jooksul mõjuva põhjuseta puudunud enam kui 20 protsenti õppetundidest.

Erinoorsootöö

Erinoorsootöö on riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomine noorte võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu (**Eesti Noorsootöö Strateegia 2006-2013**).

Noorsootöö strateegia 2006-2013 raames on erinoorsootöö korraldamiseks ja arendamiseks kavandatud järgmised meetmed:

Meede 7: noorte õigusrikkumiste, sh korduvrikkumiste ennetamisele suunatud programmide ja projektide arendamine ja rakendamine

Meede 8: sõltuvus- ja teiste riskikäitumist soodustavate ainete tarbimise ennetamine

Meede 9: probleemkäitumise põhjuste-alase teadlikkuse tõstmine ja sekkumismehhanismide kavandamine ning rakendamine

Alaealiste komisjonide tegevus

Valga maakonnas töötab kaks alaealiste komisjoni: maakondlik komisjon loodi 1998.a. Valga Maavalitsuse juurde, kohaliku omavalitsuse komisjon alustas tööd 01.09.2006 Tõrva Linnavalitsuse juures. Tõrva piirkonna alaealiste komisjoni pädevusse kuuluvad Tõrva linna, Helme ja Põdrala valla alaealiste õigusrikkumiste arutelud, mõjutusvahendite määramine ning oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine. 2009.a. maakondlik erinoorsootöö koondstatistika kajastab mõlema komisjoni tööd.

Alaealiste õigusrikkumiste arutelud 2004- 2009

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Õigusrikkumiste arv	117	126	123	93	91	80
Kordugarutelude arv	3	2	3	13	5	7

Alaealiste komisjoni poole pöördumiste alused 2004 – 2009

Alaealiste komisjoni poole pöördumiste põhilised alused on koolikohustuse mittetäitmine, mis on ka enim levinud põhjuseks. Samuti ka karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastav õigusvastane tegu ja karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastav õigusvastane tegu.

Pöördumiste aluseks on järgmised teod	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Koolikohustuse mittetäitmine	56	56	44	49	28	18
Karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastav õigusvastane tegu	12	40	31	26	18	21
Karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastav õigusvastane tegu	33	32	48	18	45	41

Alaealiste komisjoni poolt kohaldatud mõjutusvahendid 2004–2009

Mõjutusvahendid vastavalt AMS § 3 lg 1	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hoiatus	59	86	97	75	70	68
Koolikorralduslikud mõjutusvahendid	14	6	5	4	-	-
Vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või mõne muu spetsialisti juurde	22	13	18	25	16	12
Lepitamine	-	-	-	-	-	-
Kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas hooldaja juures või lastekodus	2	-	3	4	1	-
Üldkasulik töö	20	25	19	13	11	22
Käendus	1	1	-	-	-	-
Noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine	3	6	8	4	5	7
Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine	2	4	3	4	-	-

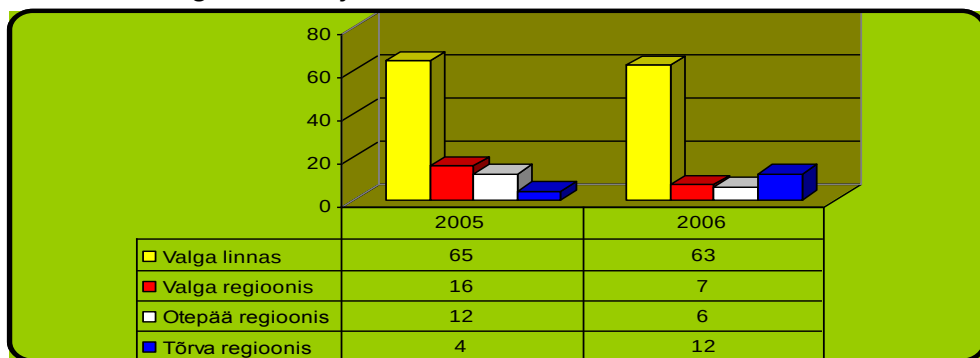
Alaealiste õigusrikkumisi ennetavate kriminaalpreventiivsete projektide toetamine 2004–2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Toetuse suurus	79 800	87 226	75 997	76 584	128 525	125 778
Projektide arv	7	8	4	11	14	11

2010. aastal Eesti Noorsootöö Keskus kriminaalpreventiivsete projektide konkursside läbiviimist maakondades ei toeta.

Kui vaadelda, kus enamus noorte kuritegusid Valga maakonnas toime pannakse siis all olevast tabelist näeme, et Valga linnas on kuritegude arv mitmeid kordi suurem kui mujal regioonis. Kõige väiksem on noorte kuritegevus Tõrva regioonis.

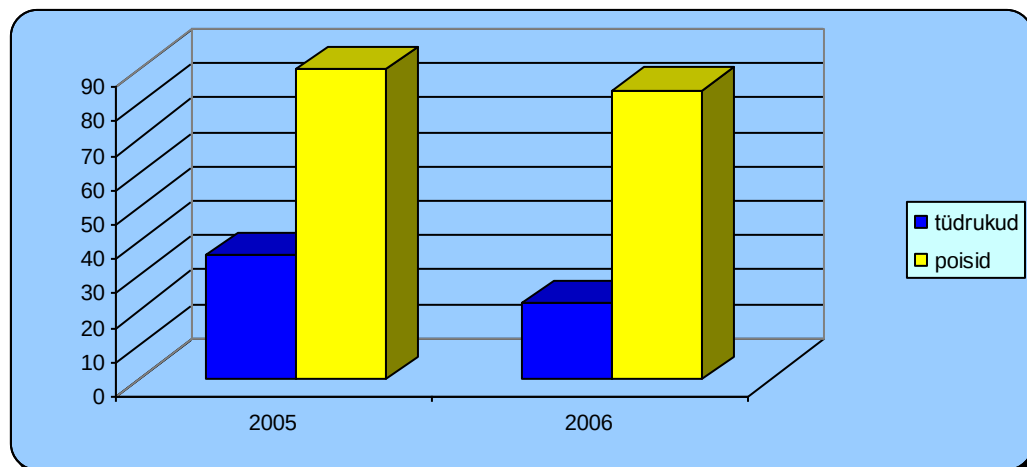
Joonis: Kuritegude arvu jaotus maakonnas

Allikas: „Valga maakonna alaealiste komisjoni kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2008-2011” 2007

Võrreldes tüdrukute ja poiste poolt toime pandud kuritegusid, siis näeme allolevast tabelist, et poiste osakaal küündib lausa kahe kolmandiku võrra suuremaks. Kui poiste poolt pandi 2006 aastal toime 84 õigusrikkumist, siis tüdrukute poolt 22.

Joonis: Tüdrukute ja poiste poolt toimepandud õigusrikkumiste arv 2005- 2006

Allikas: „Valga maakonna alaealiste komisjoni kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2008-2011” 2007

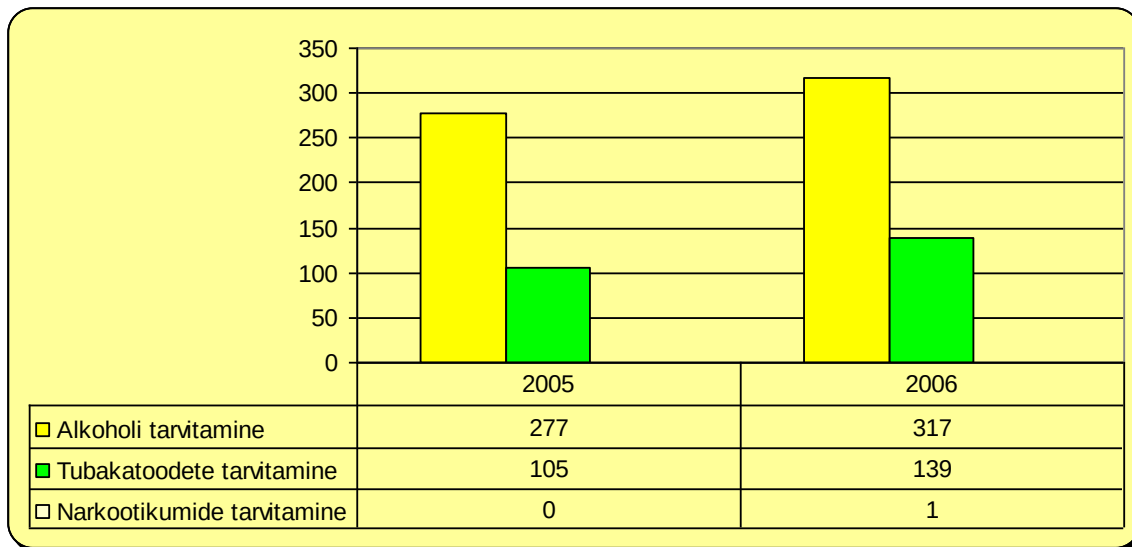
Alaealiste vanus kelle õigusrikkumisi on arutatud alaealiste komisjonis

Aasta	2009	2008	2007
alla 14 a	37	45	26
14-18 a	35	33	62

Alkoholitarbimine koolinoorte seas

2006. aastal koostati 317 väärteomaterjali alkoholi tarbimise ja 139 väärteomaterjali tubakatoodete tarbimisest alaealiste seas, mis näitab üha suurenevat populaarsust keelatud toodete pruukimisest.

Joonis: Väärteomaterjalie koostamine Valgamaal

Allikas: „Valga maakonna alaealiste komisjoni kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2008-2011” 2007

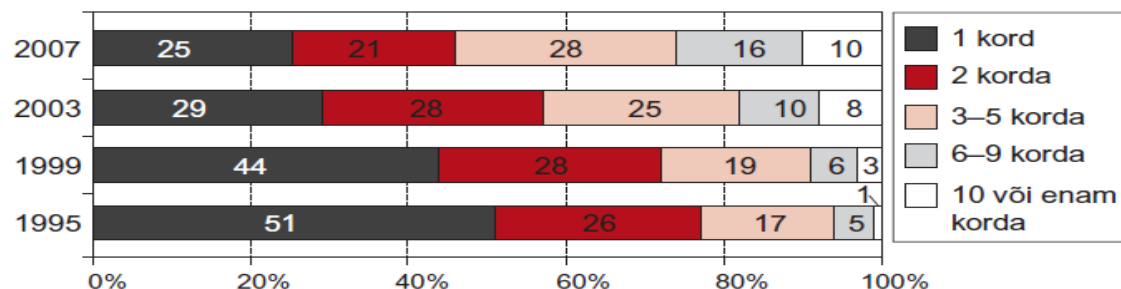
Eesti riigi alkoholipoliitika kui selline puudub. See on üks põhjusi, miks alkoholi tarbimine on ka noorte seas olnud sage.

Alkoholi tarbimise kohta koolinoorte seas põhjalikke uuringuid ei ole tehtud

Alkoholi tarbimist Eesti noorte seas käsitleb „Ülevaade Eesti 2005/2006. õppeaastal toimunud tervisekäitumise uuringutest (HBSC uuring) teiste riikide taustal (11.06.2009), mille kohaselt iga nädal korra alkoholi tarbib 22% küsitluses osalenud 15 aastast noort ning 10% 13 aastast noort. Nende protsentidega jääb eesti vastavalt 24. ja 18. kohale teiste 41 Euroopa riigiga võrreldes.

Alkoholi tarbimine Eesti noorte seas on viimaste aastate jooksul ESPAD uuringu alusel tõusnud, muret tekitavalt just nende seas, kes tarbivad seda sagedamini kui kolm korda ühe kuu jooksul.

Joonis: Viimase 30 päeva jooksul üle viie dringi (vähemalt 2,5 l õlut või 0,75 l veini või 25 cl kangemat alkoholi) joonute osakaal, %

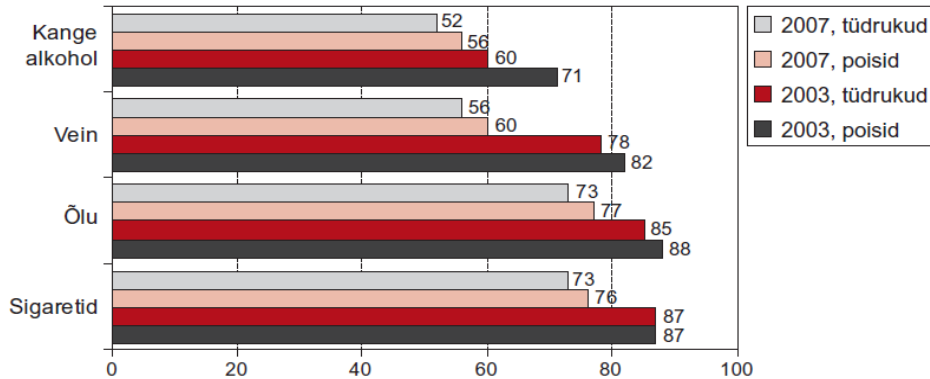

Allikas: „Koolinoored ja Uimastid” A. Allaste, Tallinn 2008

Vaadates ESPAD uuringu tulemusi alkoholi ja tubaka kättesaadavuse kohta Eestis, näeme et suurem enamus noori peab allnimetatud aineid kergesti kättesaadavaks, pea

90% noortest arvab seda näiteks sigarettide kohta. Need protsendid kinnitavad veelgi, et keelatud ainete kättesaadavus noortele on liiga lihtne ning soodustab nende liigtabimist.

Joonis: Õpilaste hinnangul alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavusele „küllalt kerge” ja „väga kerge” vastanute osakaal %

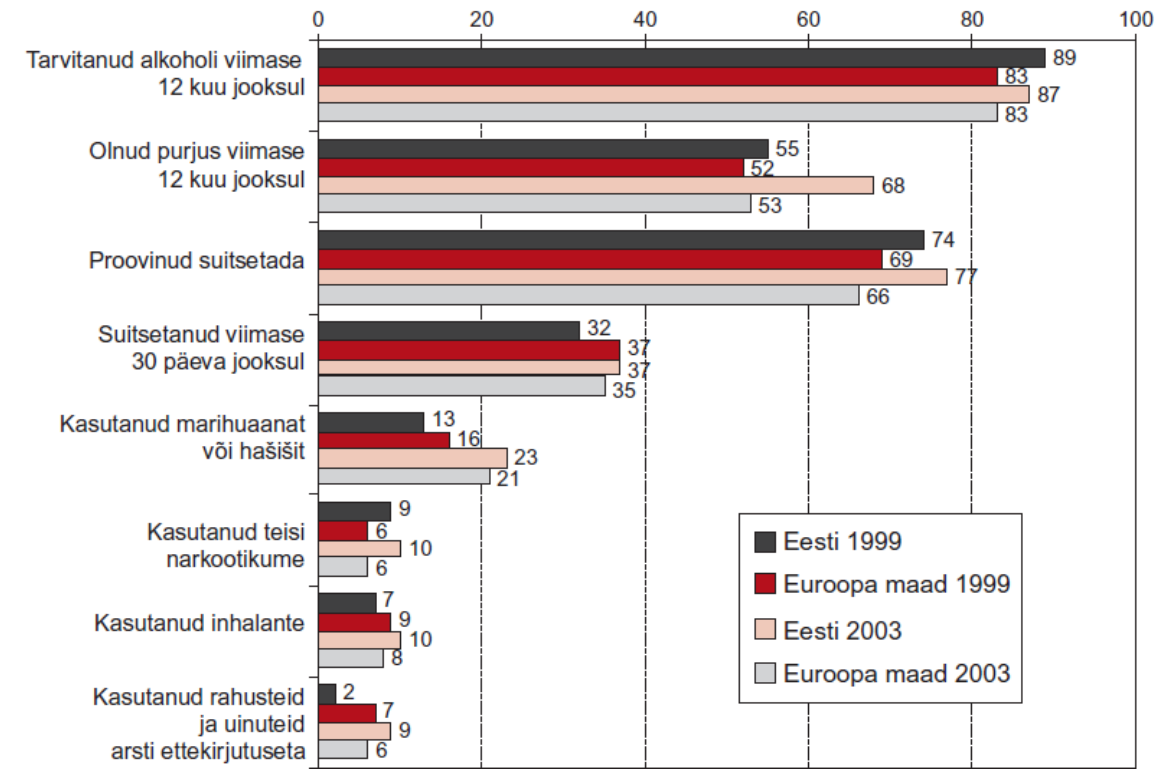
Allikas: „Koolinoored ja Uimastid” A. Allaste, Tallinn 2008

Sõltuvusainete tarbimine ja levimus

ESPAD uuringud annavad ülevaate Eesti noorte alkoholi ja narkootiliste ainete tarvitamisest 15-16 aastaste koolinoorte seas. Valgamaal sarnaseid uuringuid läbi viidud hetkel veel ei ole.

All järgnevast tabelist näeme, et väga drastilisi erinevusi Eesti noorte ja Euroopa noorte seas ei esine, kuid siiski jääb Eesti noorte sõltuvusainete tarbimine enamasti mõne protsendi võrra kõrgemaks.

Joonis: Sõltuvusainete tarbimine Eestis ja mujal Euroopas

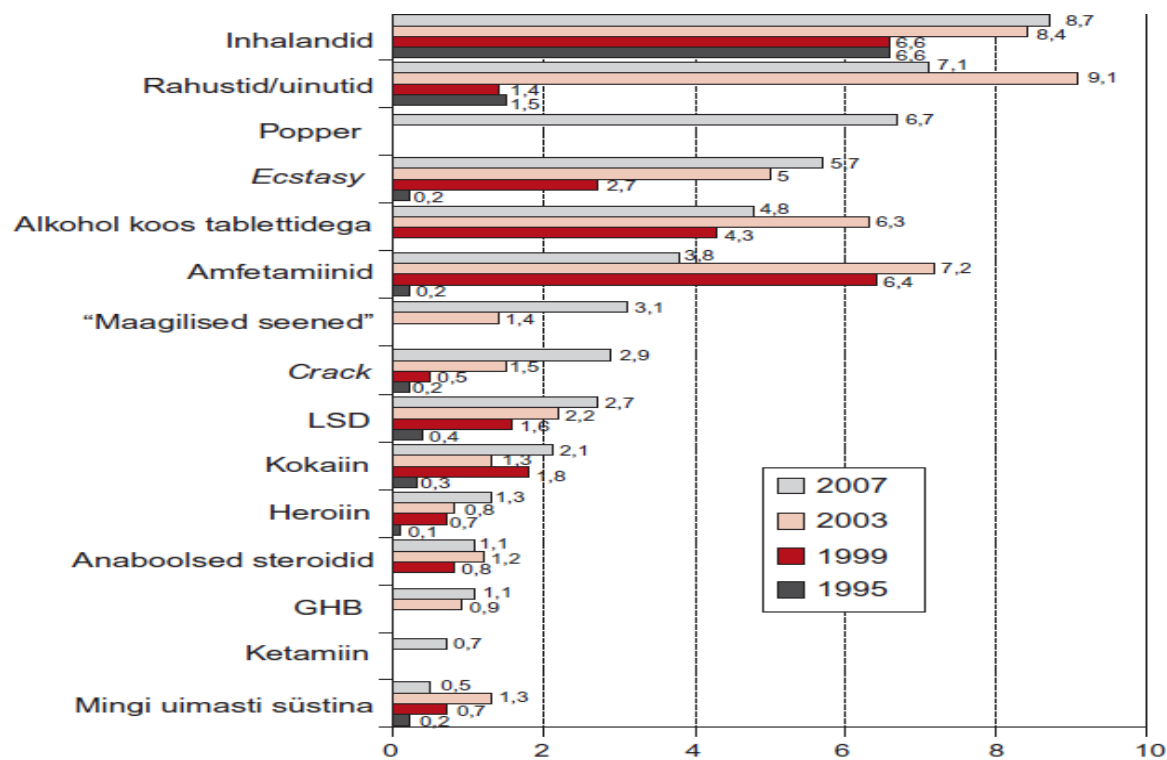
Allikas: „Koolinoored ja Uimastid” A. Allaste, Tallinn 2008

HBSC uuringu alusel on vähemalt iga nädal ühe sigareti teinud 23% 15 aastastest vastanutest ning 9% 13 aastastest vastanutest, mis annab Eestile võrreldes teiste Euroopa riikidega vastavalt 8. ja 6. koha.

Illegaalsete sõltuvusainete tarbimine viimaste aastate jooksul on Eestis märgatavalt tõusnud. Narkootikumid muutuvad üha kättesaadavamaks ning populaarsus on muret tekitavalt kasvanud just ohtlike uimastite seas.

Võrreldes tüdrukuid ja poisse, siis poiste seas on uimastite tarbimine populaarsem, samuti ka erinevate ainete proovimine ning regulaarne kasutamine.

Joonis: Narkootikume vähemalt korra elus proovinute osakaal

Allikas: „Koolinoored ja Uimastid” A. Allaste, Tallinn 2008

Organiseerimata noorte kogunemised

Organiseerimata noorte kogunemisi on märgata erinevates avalikes kohtades, igas vanuses noorte seas. Populaarsemateks nendeks on bussijaamad, poeesised ja muud varjualused. Samuti ka parkimisplatsid, kuhu saab siseneda autodega just vanemate noorte seas. Kooliõpilaste seas on kindlast üheks paigaks ka koolinurgad või koolistaadionid, mis pole nii avalikud.

Neis kohtades tarvitatakse tavaliselt kas tubaka- või alkoholitooteid, harvemini uimasteid. Lisaks sellele võib esile tuua ka avaliku korra rikkumisi, kus kuulatakse valjult muusikat, mis kaaskodanikke häirib.

Valga maakonnas on kõige enam esinenud organiseerimata noorte kogunemisi järgnevates paikades:

Valga linnas:

- Ärikeskuse ümbrus,
Kungla tänava korvpalliplats
Pedeli rannamaja ja park,
Siilikeskuse ümbrus

Mujal maakonnas

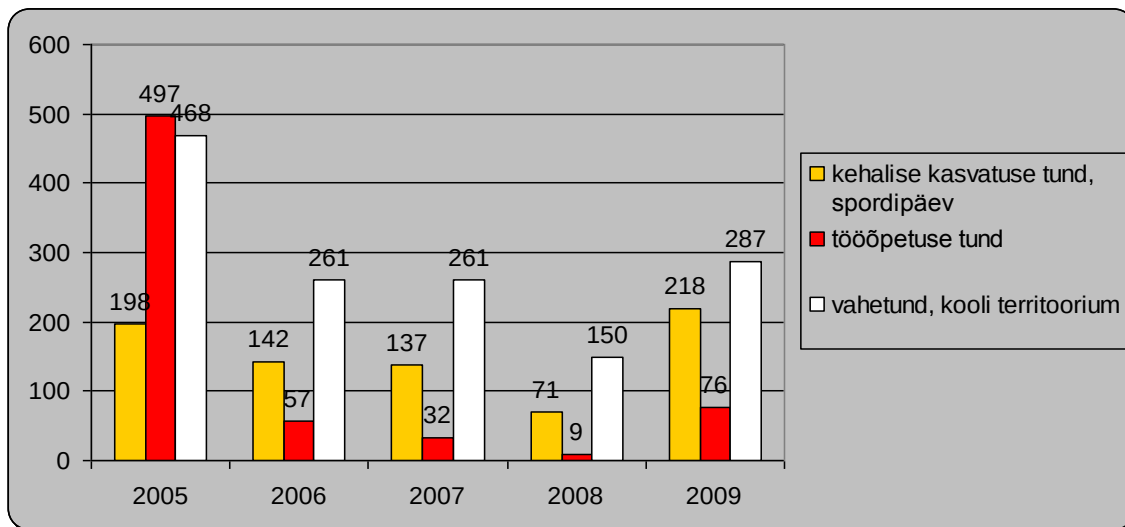
- Hargla bussipeatus
Taheva Sanatooriumi bussipeatus
Kevade Keskus (Tõrva linn)
Ehitaja tänav (Tõrvas) lasteaed (Mõmmiku kõrval)
Tõrvas turu platsil olev varjualune
Beetela tankla (Tõrvas)
Otepää Külakeskus ja ümbrus

Nendes paikades on toime pandud ka süütegusid. Võrreldes eelmiste aastatega on vähenenud noorte inimeste kokkusaamised korterites. Probleemseid kortereid, kus pidevalt peod, ei ole fikseeritud. Trendikas on ikka veel koguneda bussipeatustes õhtusel ajal.

Koolis juhtunud vigastused

Valga maakonna koolides juhtunud vigastuste arv väheneb aastatega. Alljärgnevast joonisest näeme, et kõige vähem juhtub õnnetusi tööõpetuse tunnis, seejärel kehalise kasvatus tunnis ning kõige rohkem vahetunnis ja mujal kooli territooriumil.

Joonis: Koolis juhtunud vigastused

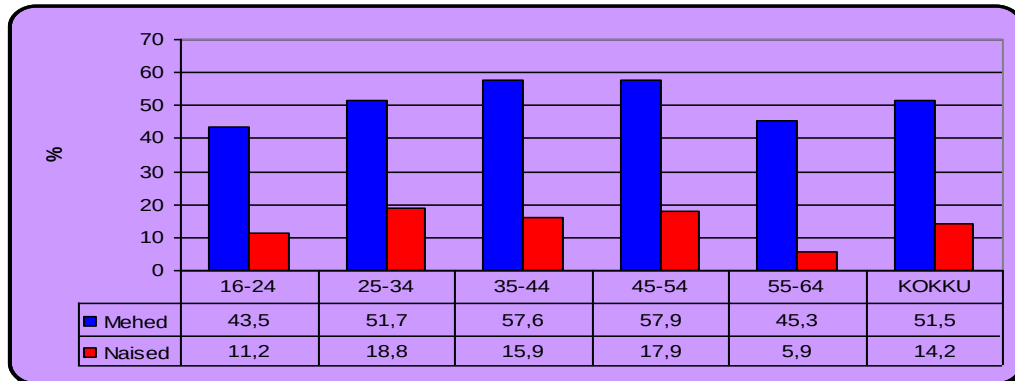

Allikas: Koolitervishoid, Haigekassa.ee

ALKOHOL, TUBAKAS JA UIMASTID

Alkoholi tarbimine

Joonis: Vähemalt mõned korrad nädalas alkoholi tarbijate jaotus (%) Valga maakonnas

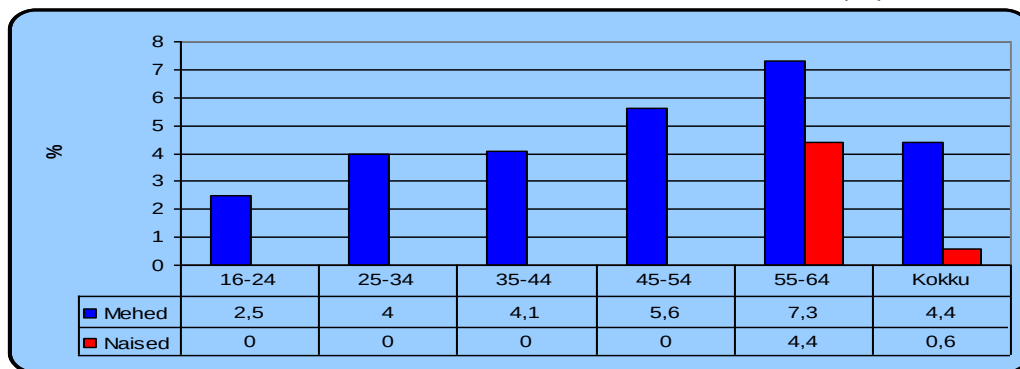
Allikas: "Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2006"

Meeste alkoholi tarbimine Valga maakonnas on naiste omast märgatavalt suurem, seda igast vanuserühmas ning ka teistes maakondades. Kõige suurem on alkoholi tarvitamine 45-54 aastaste meeste seas ning kõige väiksem 55-64 aastaste naiste seas. Muret tekitav on ka meeste vanuserühm 16-24, kus pea aegu pooled tarbivad nädalas mõned korrad alkoholi.

Meeste ja naiste hulgas kokku tarbib vähemalt mõned korrad nädalas alkoholi 32,4% inimestest, mis on palju kõrgem üldisest Eesti näitajast, mis jääb veidi alla 25% (24,9%)

Eesti täiskasvanute uuringus on välja toodud ka probleemsem hulk inimesi kes on lausa soovitusel saanud arsti poolt tarvitada vähem alkoholi. Kõige suurem hulk neid Valga maakonnas on 55-64 aastaste seas, kelle tervis on vanusest tingituna veelgi nõrgem ja vastuvõtlikum alkoholi mõjudele. Naiste hulgas on need näitajad kuni 54 aastasteni nullis.

Joonis: Arstilt alkoholi vähem tarvitamise soovitusel saanud (%)

Allikas: "Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2006"

Alkoholi kättesaadavus ja alkoholipoliitika

Viimastel aastatel on toimunud elav diskusioon nii kohalikul kui ka keskvalitsuse tasandil rakendatava alkoholipoliitika üle. Statistikas avaldatud andmed näitavad väga suuri probleeme, mis seostuvad just alkoholiga. Sellele vaatamata, on aga tehtud vähe uurimaks alkoholipoliitiliste meetmete mõju alkoholi tarbimisele ning uurimaks õnnetusjuhtumeid ja õigusrikkumisi mis samuti seotud alkoholi liigtarbimisega. Kohalikud omavalitsused on hakanud kehtestama piiranguid alkoholi jaemüügile, kuid ühtne põhjalik poliitika Eesti riigis siiski puudub.

Alkoholi liigtarvitamine on sageli väga raskete ja tõsiste haiguste tekitaja. See võib mõjuda rängalt inimese psühikale, närvisüsteemile, siseorganitele ja loomulikult mõjutab ka kogukonna üldmuljet.

TAI tervisestatistika andmete põhjal on alkoholi tarvitamise tagajärjel tekkinud haigusi Valga maakonnas 2008. aastal 12 juhtumit ja 2009. aastal 9 juhtumit. Enamuses neist on põhjustajateks olnud mehed.

Maksa alkoholitõbi registreeriti 2008. aastal 5 korral ja 2009. aastal 2 korral. Alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäireid on mõlemil aastal esinenud 3el juhul.

Tubakapoliitika

Ka tubakas on inimorganismis mitmete haiguste tekitajaks, kuid sarnaselt alkoholipoliitikaga on uuringud ja poliitika meie riigis puudulik.

Uimastipoliitika

Narkoprobleemidega on kokku puutunud iga riik ning puumata ei ole jäänud ka Eesti. Siit tulenevalt on riigid vastu võtnud erinevaid narkopoliitikaid. Üheks neist on näiteks nn lähenemine kahjude vähendamisele (Hollandis, Hispaanias, Taanis, Itaalia jne), kus teatud määral on lubatud nõrgatoimeliste (peamiselt taimse päritouga) narkootiliste ainete tarvitamine. Veidi kitsamalt mõeldakse kahjude vähendamise all seda, et ressursid suunatakse pigem narkomaanide nõustamisele, süstalde vahetamisele, tänavatööle narkomaanidega jne. Rootsi aga on võtnud kasutusele karmima poliitika narkootikumide ja alkoholi tarbimise vähendamiseks, kasutades rangeid piiranguid ja keelde.

Eesti riigi uimastipoliitika puhul saab ära tuua, et hetkel viljeletakse meil ülaltoodud kahe suuna sümbioosi. Sotsiaalhoolekande poole pealt oleks tegemist humanistlikuma „kahjude vähendamise“ poliitikaga ning jõustruktuuride osas on vastuoksa tegu jõulisema poliitikaga, kuid mitte päris 0-tolerantsiga, kus seadusi narkokuritegude osas, on karmistatud. Narkokuritegude karmistamine leidis aset ka KarS-s, kus mitmeid karistusi teatud süütegude puhul, pikendati.

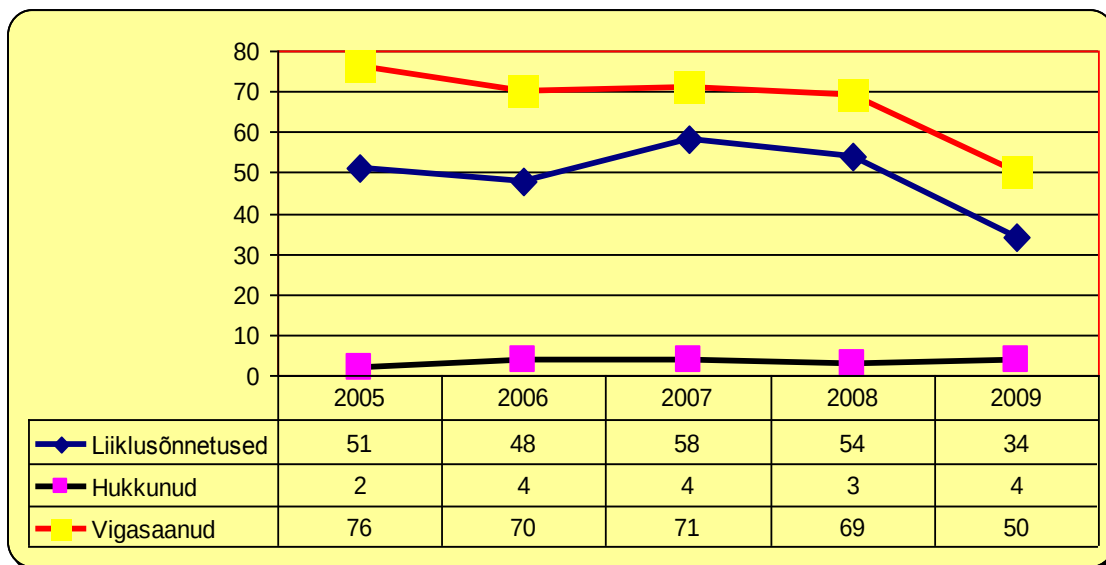
Samas ei ole aga ka kõik Eesti õigusteadlased ühte meelt selles osas, milline peaks välja nägema meie riigi uimastipoliitika. Nimelt on hakatud ka arutlema teemadel, et Eesti võiks oma uimastipoliitikat lõdvendada ja ühes sellega legaliseerida kergete narkootikumide (nagu kanep ja selle saadused – hašiš ning marihuaana) tarvitamise.

LIIKLUS- JA PÄÄSTEKESKUSTE ENNETUSTÖÖ

Liikluskuriteod ja õnnetused

Liiklusõnnetustes aastast 2005-2008 suuri muutusi Valgamaal ei ole toimunud, samuti ka hukkunute ja vigasaanute seas, vaid mõne juhu kõikumine. 2009. aastal aga on liiklusõnnetuste arv järsemalt langenud 54jalt 34jale, mis on üle 35% vähem kui eelneval aastal. Hukkunute arv maakonnas kahjuks ei ole sama positiivselt vähenenud, vaid lausa ühe inimese võrra suurem kui 2008. aastal.

Joonis: Inimkannatanutega liiklusõnnetused teedel

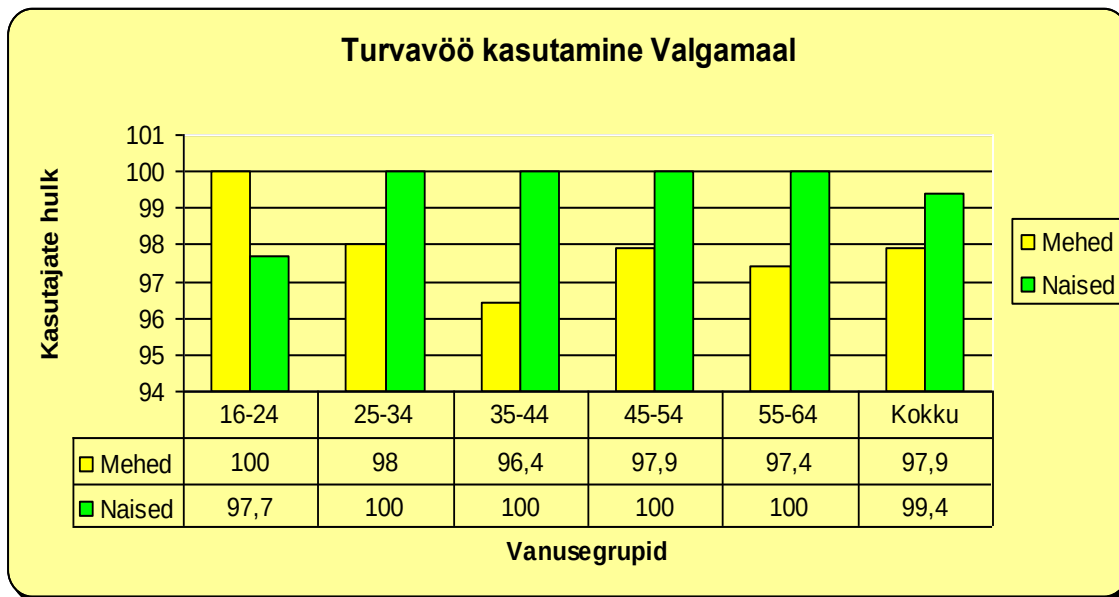
Allikas: Eesti Statistikaamet

Turvavöö kasutamine

Turvavöö kasutamine Valgamaa autojuhtide seas on õnneks viimaste aastatega väga populaarseks muutunud. Pea 100% liiklejatest kinnitab alati autosse istudes turvavöö. Meeste hulgas on küll protsendid mõnevõrra väiksemad, kuid jäävad siiski üle 96%.

Ka kaassõitjad ei jää palju alla turvavöö kasutamisega. Meeste seas kõigub see 93% ja 98% vahel, vastavalt vanusele ning naiste hulgas kinnitab 95%-100% kõrvalistujatest turvavöö.

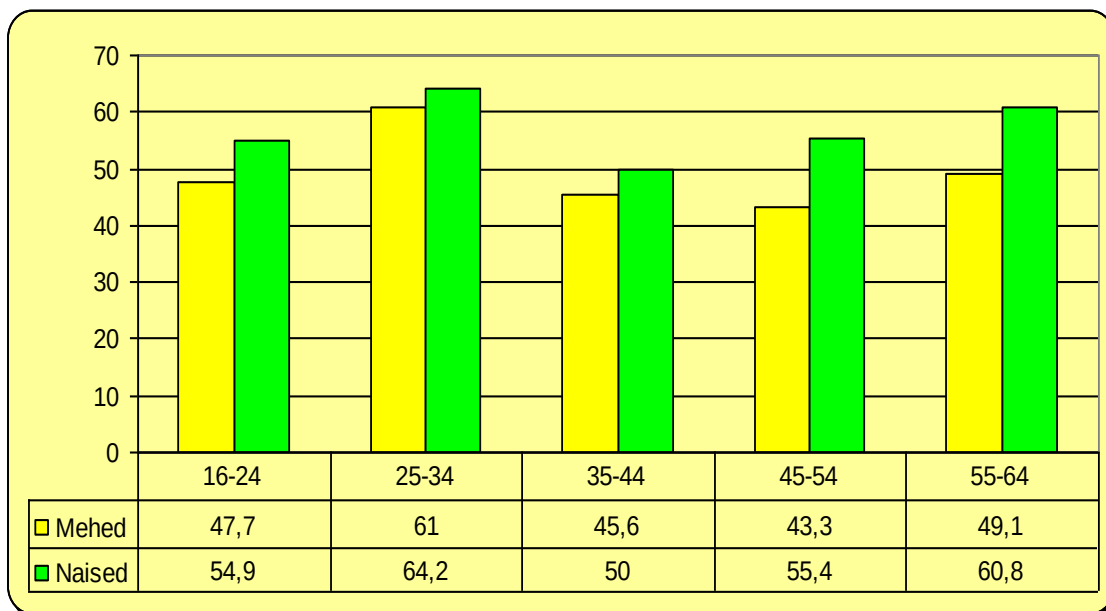
Joonis: Turvavöö kasutamine Valgamaa autojuhtide seas %

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2008

Tagaistmel kinnitavad turvavöö aga pea poole vähem vastanutest. 45-54 aastaste meeste hulgas jääb see vaid 43% ligidale. Naiste seas on asi veidikene positiivsem, enamasti kinnitab turvavöö tagaistmel üle poolte vastanud naistest.

Joonis: Turvavöö kinnitamine tagaistmel sõitjate seas %, Valgamaal

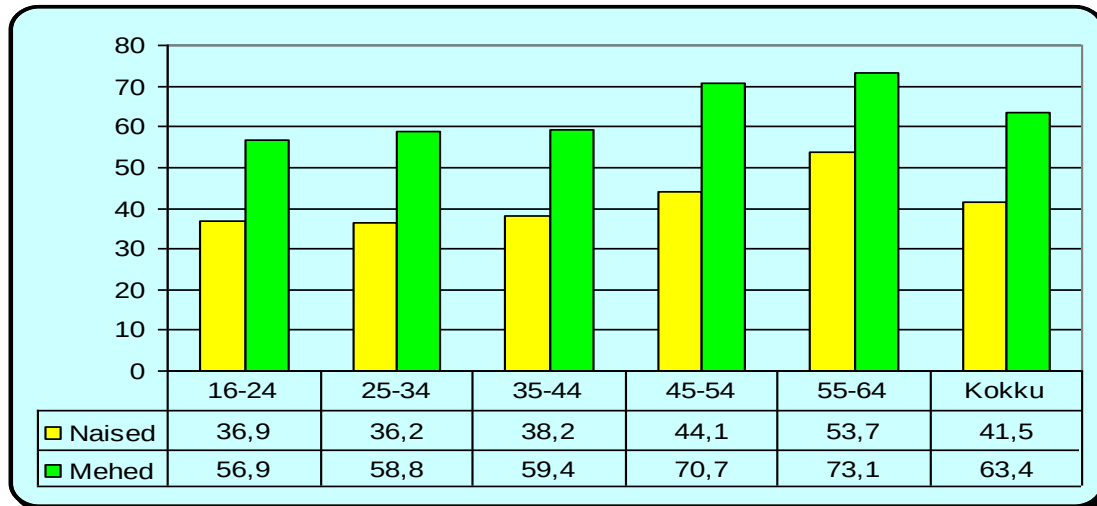

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2008

Helkuri kandmine

Võrreldes turvavöö kasutamisega, ei ole helkur kaugeltki nii populaarne elupäästja. Valgamaa naiste seas küünivad protsendid kohati küll 70% kanti, kuid meeste seas jääb helkuri kandmine 36% ja 53% vahele. Kõige ebapopulaarsem on helkur just nooremate meeste hulgas.

Joonis: Helkuri kandmise populaarsus pimedal ajal (%) Valgamaal

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2008

Uppumised

Vaadates Eesti statistikat tagasi 1994. aastasse, siis on uppumiste arv mitmeid kordi vähenenud. Kui 1994. aastal registreeriti Eestis 250 uppumissurma siis 2009. aastal 63.

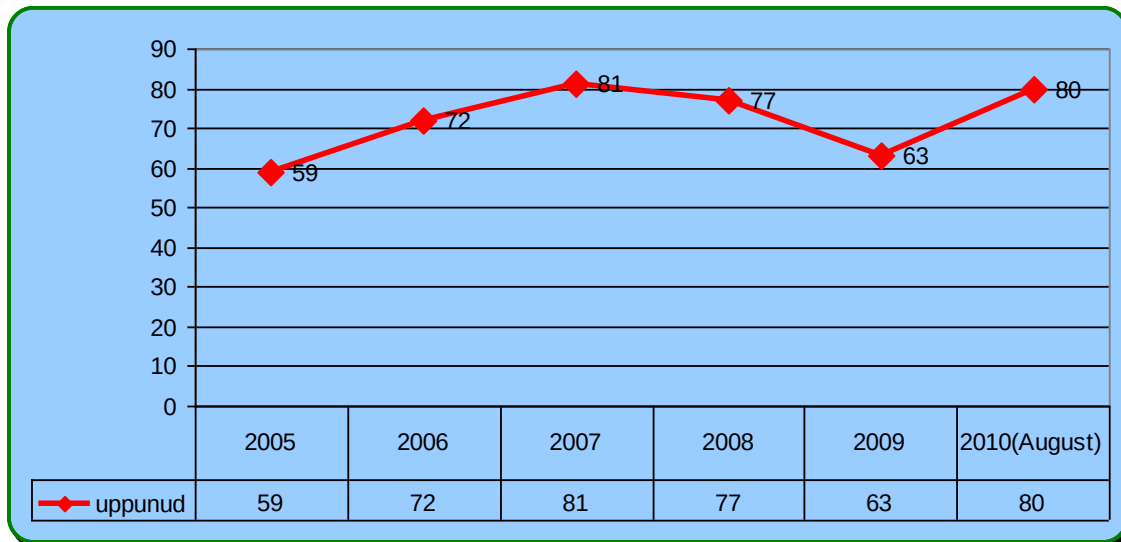
Uppumised Eestis on selle aastaga väga järsult tõusnud. Kui eelmine aasta registreeriti 63 uppumissurma, siis selle aasta Augustiga on juba uppunud 80 inimest, mis on väga murettekitav number.

Kui uurida hukkunute soolist jaotust, siis enamus hukkunuid on mehed, näiteks 2009. aasta statistika järgi, uppus Eestis 53 meest ja 9 naist. Võrreldes uppunuid vanuserühmade järgi, siis kõige rohkem on uppunute seas 40-49 aastaseid ning kõige vähem 10-19 aastaseid.

Kõige rohkem juhtub selliseid õnnetusi just oma kodutiikides ja väherahvastatud järvedes

2010. aasta kuue esimese kuu statistika järgi ei ole Valga maakonnas ühtegi uppumissurma registreeritud. 2009. aastal aga uppus 3 inimest.

Joonis: uppumised Eestis.

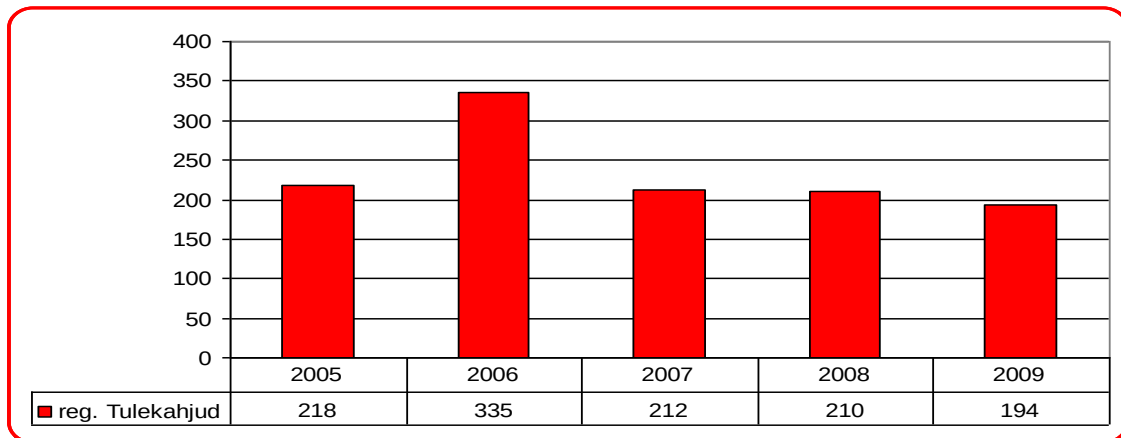

Allikas: Lõina-Eesti Päästekeskus

Tulekahjud

Päästeteenistuse poolt registreeriti möödunud aastal Valga maakonnas 194 tulekahjut, mis on 2008. aastast mõnevõrra väiksem arv ning jätkab juhtumite vähenemist.

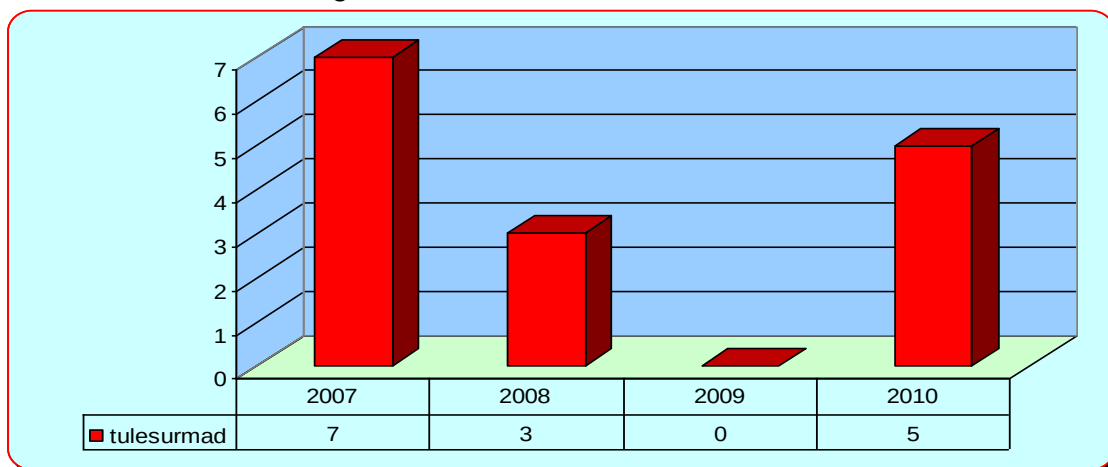
Joonis: Päästeteenistuse poolt registreeritud tulekahjud Valga maakonnas

Allikas: Eesti Statistikaamet

2010 aasta juuliks on Valgamaal tulesurma läinud juba 5 inimest, mis on võrreldes eelmise aastaga, kus ei hukkunud ühtegi inimest tules, üsna muret tekitav. Ka 2007-ndal aastal oli tules hukkunuid märgatavalt rohkem, kuid peale seda on arv püsinud siiski alla 5 juhtumi.

Joonis: Tulesurmad Valga maakonnas aastate lõikes

Allikas: Lõuna-Eesti päästeamet (rescue.ee)

Ohukohad

Vt lk 19 ja 20. need nimetatud kohad on ka ohukohtadeks

KOGUKONNA SIDUVUS JA TOETAVAD TEENUSED

Naabrivalve piirkonnad

Indikaator näitab kogukonna kaasatust ja aktiivsust enda turvalisuse tagamisel. Ametlik statistikat naabrivalve olemasolu kohta on MTÜ Eesti Naabrivalvega ühinenud piirkondade või sektorite põhjal. Valga linnas ametlikult MTÜ-ga Eesti Naabrivalve liitunud sektoreid ei ole. Kahtlemata toimib väiksemas kogukonnas naabrivalve ka ilma vastava kokkuleppeta.

Allikas: Valgamaa terviseprofiil ja tervisedenduse tegevuskava 2010-2013”

Võrgustikud

- Valgamaa laste heaolu võrgustik.

http://atp.valgamaa.ee/atp/failid/HeaoluV_rgustik.56254.pdf

Võrgustiku **eesmärk** on abivajava pere probleemide lahendamine. Võrgustikutöö on **võimalus** teha tulemuslikku koostööd, et paremini jagada olemasolevat informatsiooni ning aidata lapsel valutumatult lahendada oma probleeme. **Võrgustikutöö laste hoolekandes on lapsi ümbritsevate osapoolte koostöö**, kuhu kuuluvad abivajaja lapse sotsiaalvõrgustik ja ametnikevõrgustik, sest parimad lahendused leitakse mõlema osapoolte ressursse maksimaalselt ära kasutades. Ülaltoodud elektroonsel viitel avaneb maakondlik laste heaolu võrgustik. Sellele järgnevad maakonna kõigi 13 omavalitsuse laste heaolu võrgustikud. Täpselt on välja toodud ametkonnad, inimesed ja nende kontaktid. Iga võrgustiku keskel asub konkreetne inimene – sotsiaal või lastekaitsetöötaja, kelle ülesanne on suuresti kogu võrgustikku koordineerida, et saavutada professionaalne ühistegevus Valgamaa laste heaolu tagamiseks **sh laste vigastuste ennetamiseks.**

Tervist edendavate töökohtade, lasteaedade ja koolide võrgustikud koosnevad vabatahtlikkuse alusel ühendunud asutustest ja ettevõtetest, kes lähtuvad oma töös tervist edendava töökoha põhimõtetest ning näitab tervisedenduse tähtsustamist. Kättesaadav on vaid maakondlik statistika.

Tervist edendavad töökohad

Tervise Arengu Instituudi statistika kohaselt on Valgamaal 6 tervist edendavat töökohta registreeritud.

Tervist edendavad lasteaiad

Tervist edendavateks lasteaedadeks oli Valga maakonnas 2009. aastaks registreeritud 1 lasteaed ja see on Hummuli Vallas asuv lasteaed „Sipsik” Samas valmistuvad Valga

linna lasteaed Kaseke ja Otepää valla lasteaed Pähklike tervist edendavate lasteaedadega liitumiseks.

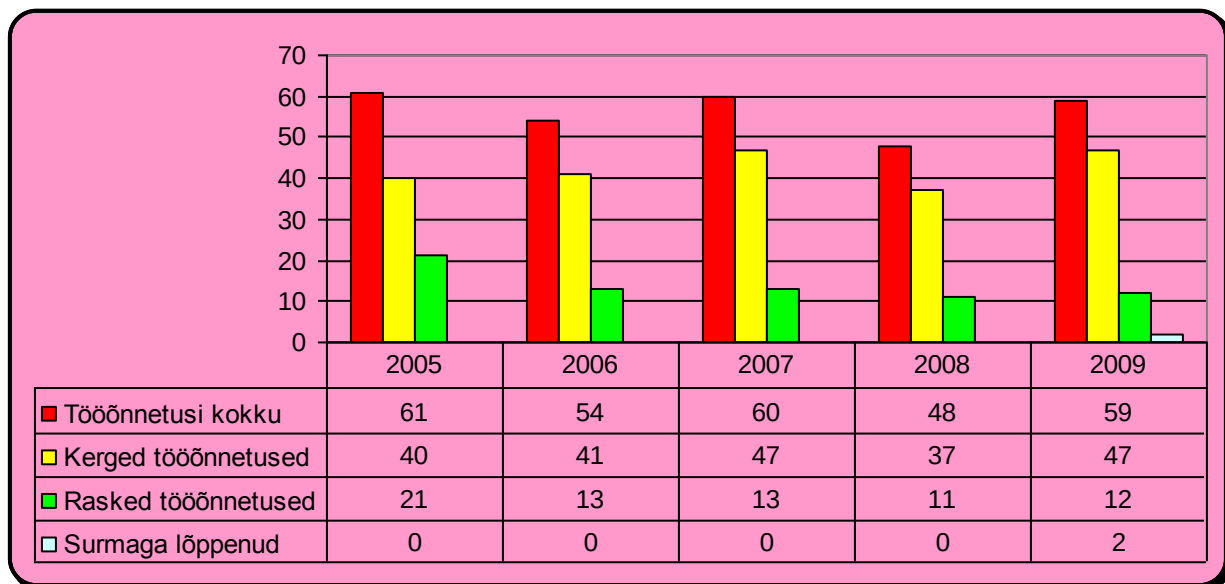
Tervist edendavad koolid

Tervist edendavateks koolideks oli Valga maakonnas registreeritud 2009. aastaks 3 kooli. Need ei olnud Valga linna koolid. Samasugused näitajad olid pea pooltes maakondades. Need on Otepää Gümnaasium, Valga Vene Gümnaasium ja Keeni Põhikool. Liitumistegevuste ettevalmistamisega on alustanud Palupera, Pühajärve, Hargla ja Valga Põhikoolid.

Tööõnnetused

Tööõnnetuste arvus erilist korrapära, vähenemist ega suurenemist Valga maakonnas ei esine. Õnnetuste arv kõigub aastate jooksul. Raskete õnnetuste arv on aga viimaste aastatega mõnevõrra vähenenud. Aastatel 2005-2008 ei esinenud ühtegi surmaga lõppevat tööõnnetust, kuid 2009. aastal leidis aset kaks sellist juhtumit.

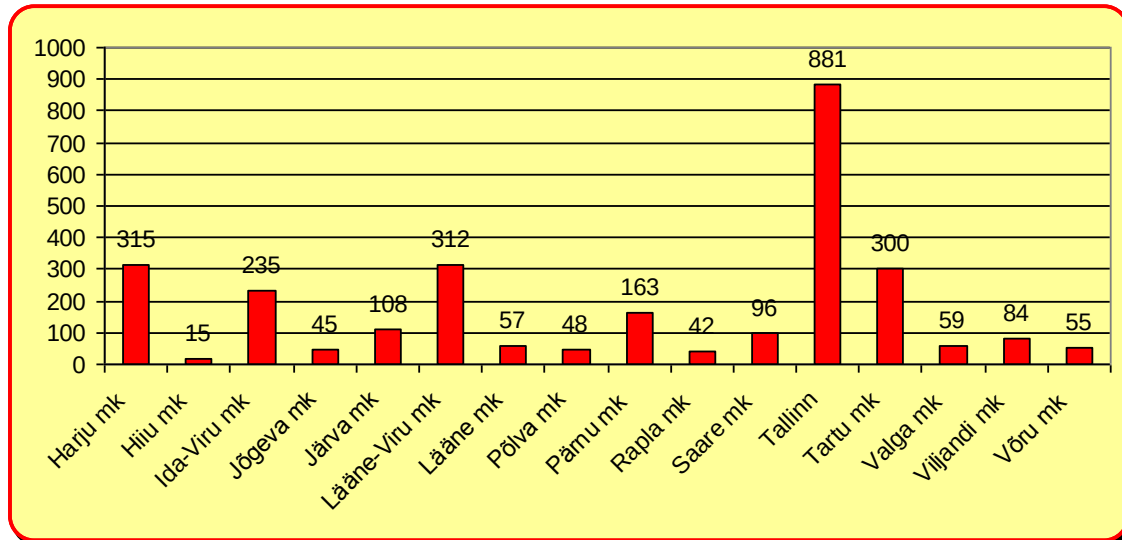
Joonis: Tööõnnetused Valga maakonnas

Allikas: Tööinspeksioon; ti.ee

Võrreldes teiste maakondadega on Valga maakond tööõnnetuste järjestuses pigem lõpu poole. See võib olla tingitud nii töökohtade, kui ka üldise rahvaarvu vähemusest.

Joonis: tööõnnetuste arv maakonniti

Allikas: Tööinspeksioon; ti.ee

Alkoholi- ja nõustamisteenuste kättesaadavus/ vajadus

Perenõustamine:

- Naistenõuandlas perekool, mis tegeleb pere nõustamisega enne lapse sündi.
- Haiglas ka psühholoog ja psühhiaater, kes saab osutada nõustamisteenust.
- Perenõuandla Valgas puudub ja selleks tuleb sõita suuremasse linna
- Valga Naiste Varjupaik (ainult sealsele klientuurile)

Seksuaalnõustamine:

- Valga Haiglas noorte nõustamiskabinet. Teenus hästi kättesaadav.
- Kabinetis töötab õde ja arst.
- Korraldavad loenguid koolides, kutsuvad loengutele haiglasse.
- Teenus väga heal tasemel, noored informeeritud.
- Kooliarst läbinud vastava koolituse, nõustab.
- Töö spetsiifiline, nõuab spetsiaalset koolitust.
- Teenuse haigekassa hind madal, ei vasta ressursikulule.

Erivajadustega laste nõustamine:

- Nõustatakse lasteneuroloogi poolt, taastusarsti poolt, psühhiaater, psühholoog.
- Valga haigla on rehabilitatsiooniasutus, kus toimub nõustamine ja rehabilitatsiooniplaanide koostamine.
- Valgamaa õppenõustamiskeskus (logopeed, eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog)

Suitsetamisest loobumise nõustamine:

- Valga Haiglas SLN kabinet, kus töötab õde ja arst.
- Teenust osutatakse eelistatult 16 – 64- aastastele, aga ka vastavalt vajadusele teistele vanusegruppidele.
- Vähene huvi teenuse vastu

Narkomaania nõustamine:

- Psühhiaatri vastuvõtul
- Eraldi teenusena ei ole.

Toitumise nõustamine:

- Meditsiinitöötajate poolt töö käigus.
- Valga Haigla kooliarst on läbinud täiendkoolituse Tallinna Tehnikaülikooli baasil tervisliku ja ohuta toidu alal.
- Viib läbitoidukaitlejatele koolitusi ja toitumisalase nõustamise loenguid diabeedihaigetele, südamehaigetele, eakatele.

Alkoholi võõrutusravi pakub Valga Haigla AS. See teenus on tasuline.

Töölesaamis ja toimetulekualast nõustamisteenust pakub alates 7. juunist avatud Valgamaa nõustamiskeskus (Peetri 2)

Perevägivald

Lähisuhetes esineva vaimse, füüsilise või seksuaalse vägivallaga seotud teemad on Eestis siiani tabuks, samas lubab olemasolev teave järeldada, et tegu on võrdlemisi laiaulatusliku nähtusega.

Lähisuhtevägivald on igasugune lähisuhetes esinev väärkohtlemine ja vägivald, kus kasutatakse võimu ja kontrolli teise isiku või isikute üle, tekitades neile füüsilist ja/või emotsionaalset kahju.

Statistikaameti andmetel oli Eestis pooltel paarissuhte kogemusega inimestel olnud kokkupuude paarissuhte vägivallaga, neist 42 % oli kogenud vaimset vägivalda ja 36 % füüsilist vägivalda. Linnalistes asulates oli paarissuhte vägivallaga kokku puutunud 52 % paarissuhtes naistest ja 47 % paarissuhte meestest.

Naistest on kogenud vaimset vägivalda 42 %, füüsilist vägivalda 37 % ja seksuaalset vägivalda 7 % paarissuhte naistest. Meestest on kogenud paarissuhtes vaimset vägivalda 37 % ja füüsilist vägivalda 28 % meestest.

Enamasti esineb nii vaimne kui füüsiline vägivald üheaegselt. Vaimset vägivalda esineb rohkem kõrgema haridustasemega paarissuhtes isikute ja mitte-eestlaste hulgas ja linnalistes asulates. Nii vaimse, füüsilise kui ka seksuaalse vägivallaga korraga

kokkupuutunuid esineb kõikide haridustasemetega ja rahvusgruppide hulgas enam-vähem ühepalju. Füüsilist ja seksuaalselt vägivalda esineb rohkem eestlaste ja madalama haridustasemega paarissuhtes isikute hulgas ja maaasulates. 65 – 74-aastaste hulgas esineb lähisuhte vägivalda märkimisväärselt vähem.

VIGASTUSTE ENNETUSALANE TEGEVUS MAAKONNAS

Esmaabi koolitused

Esmaabi tähistab abi, mida osutatakse enne meditsiinilise abi saabumist. Punane Rist on Eesti suurim esmaabikoolitaja ja pakub erinevaid esmaabikursuseid erinevate eesmärkide ja vajadustega inimestele. Korraldatakse ettevõtte siseseid koolitusi, koolitusi auto- ja tavakoolides ning ka avalikke koolitusi.

Eesti Punane Rist Valgamaa Selts korraldab Valga maakonnas esmaabi koolitusi. Samuti pakuvad seda teenust autokoolid

Punase Risti Valgamaa Seltsi esmaabi põhikursusel õpetatakse:

- õnnetusolukorra hindamist;
- kuidas tegutseda õnnetusolukorras ja kutsuda abi;
- elustamist;
- verejooksude peatamist;
- sidumist;
- šokis inimese abistamist;
- esmaabi haavade, luumurdude, liigesevigastuste, põletuste, mürgituste, kuuma- ja külmakahjustuste ning äkkhaigestumiste korral;
- teadvusekaotanud inimese abistamist.

2009 koolitused:

- Koolituskursusi täiskasvanutele (asutuste töötajad, mootorsõiduki juhid) viidi läbi 23, osales 306 kursustlast.
- Tasuta kursusi õpilastele korraldati 4, osavõtjaid 90.
- Valga Põhikooli ja Valga Vene Gümnaasiumi õpilaste esmaabirühmad osalesid edukalt Saaremaal 8. mail koolinoorte esmaabialasel
- ülevaatuspäeval.

Infomaterjalide olemasolu/kättesaadavus

Tervisealase teabe edastamisel on juhtroll Valgamaal Maavalitsuse Tervisetööl, kellele on pandud kohustuseks tagada info kättesaadavus kõigile maakonna elanikele. Tervistuba asub Valga Maavalitsuses, kabinet 142, töötab kõigil tööpäevadel 8.00-16.30.

Info edastamise võimalused on paberkandjal infomaterjalide ja trükiste jagamine, info edastamine läbi maakonna meedia, kodulehel www.valgamaa.ee ja www.valgamv.ee ning erinevate ametkondade, organisatsioonide listid. Kodanikele on tagatud nõustamine tervisetöös.

Kohalik ajaleht Valgamaalane, mille kaudu teatatakse elanikkonnale uudistest, uutest uuringu võimalustest, ennetustegevusele suunatud ettevõtmistest, kutsume osalema üritustel. Ajalehe veergusid kasutatakse ka elanikkonda harivate artiklite avaldamiseks ja elanikkonna kiireks informeerimiseks näiteks epideemiate korral. Ajaleht on koheselt reageerinud haigla soovile midagi avaldada, selles osas koostöö hea.

Kohalik raadio Ruut, kus toimuvad regulaarselt tervisetunnid (korraldatud maakonna tervisenõukogu poolt). Soovi korral saab alati eetriaega elanikkonnale informatsiooni edastamiseks.

Heaks koostööpartneriks läbi aegade on olnud AS Valga Haigla, kelle esindajad kuuluvad ka Valgamaa Tervisenõukokku. Haigla kodulehekül, mida pidevalt täiendatakse ja lisatakse informatsiooni. Kodulehekül kajastab informatsiooni eriarstide vastuvõttude kohta, visiiditasud, voodipäevatasud, tasulised teenused, külastusajad, ennetuskabinettide tööajad, taastusravi teenuste pakettid jne. Kuna Valga on piiriülene linn, siis kodulehekül on tõlgitud ka läti keelde, et pakkuda haigla teenuseid ka Läti elanikele. Läti keelde on tõlgitud ka tasuliste teenuste hinnad. Kodulehe informatsioon on kõige operatiivsem, seda on kõige käepärasem uuendada ja kodulehe kaudu on patsientidel võimalus anda tagasisidet, näiteks väljendada rahulolematust mõnede teenuste või teenuse osutajatega jne.

Allikas: Valgamaa terviseprofiil ja tervisedenduse tegevuskava 2010-2013

Arstiabi kättesaadavus

Ambulatoorne üldarstiabi

Perearsti nimistuid maakonnas 17, ambulatoorset üldarstiabi osutavad 17 perearsti, 3 abiarsti, 17 pereõde ja 4 üldõde.

Eriarstiabi

Eriarstiabi osutatakse AS Valga Haiglas, OÜ Tõrva Tervisekeskuses ja SA Otepää Tervisekeskuses, AS Pühajärve Puhkekodu Taastusravikeskuses ja 7 OÜ või füüsilisest isikust ettevõtjatena töötavate eriarstide poolt.

Hambaravi

Hambaravi teenuse osutajaid maakonnas 10, neist erahambaravi asutusi 8 ja teise asutuse allüksusi 2 (AS Valga Haiglas ja SA Otepää Tervisekeskuses). Hambaproteesiteenust osutatakse AS Valga Haiglas, SA Otepää Tervisekeskuses, Hiie Silma hambaravikabinetis, Helle Margi hambaravikabinetis. Hambaraviasutustes töötab 16 arsti, sh eraarstidena 10. Proteesiarste on 4, hambatehnikuid 1. Õendusalatõtajaid hambaravi asutustes 11.

Statsionaarne arstiabi

Maakonnas on 3 tervishoiuasutust, kus osutatakse statsionaarset arstiabi.

- AS Valga Haiglas on 109 ravivoodit ja 4 päevastatsionaari voodikohta. Statsionaaris töötab 14 põhikohaga arsti ja 48 õendusalatöötajat.
- SA Otepää Tervisekeskuses on 18 hooldusravi voodit. Statsionaaris põhikohaga töötavaid arste ei ole, õendusalatöötajaid 4.
- SA Tõrva Haiglas on 29 hooldusravi voodit. Statsionaaris töötab 1 põhikohaga arst, õendusalatöötajaid 5.
- Puuduseks on perearstide põud Valgamaal (25.09 Valgamaalane).

Kiirabi

Maakonnas on 3 kiirabiteenust osutavat asutust:

- AS Valga Haigla, alluvuses 1 kiirabibrigaad,
- OÜ Tõrva Tervisekeskus, alluvuses 1 kiirabibrigaad.
- SA Otepää Tervisekeskuses 1 kiirabibrigaad otsealluvusega Tartu Kiirabile.

Allikas: Valgamaa Aastaraamat 2009

Olulisemad tegevused ja kampaaniad ja koolitused

2006:

Valgamaa Tervisenõukogu koordineerimisel viidi maakonnas ellu järgmisi riiklike programme ja strateegiaid:

- Narkomaania ennetamise riiklik projekt aastani 2012
- Eesti Haigekassa poolt finantseeritud tervist edendav projekt "Traumade ja alkoholi tarbimise ennetamine Valga maakonnas"

2006.a.eraldati tervise edendusalaseid toetusi alljärgnevate projektide elluviimiseks:

- "Oskame olla" – (Eesti Punane Rist Valgamaa Selts) 6000 krooni
- "Noortelt –noortele" (Eesti Punane Rist Valgamaa Selts) 4000 krooni
- "Integratsioonilaager Oorel" (Lõuna Politseiprefektuur Valga politseijaoskond) 3200 krooni

Kampaaniad/üritused:

Ülemaailmsel "El tubakale" päeval 30.novembril tutvustati interneti põhiselt tervise Arengu Instituudi poolt väljaantud infovoldikut "Tubakaseadust tasub teada."

Eesti Haigekassa tervisekampaania "Naudi elu, ara suitseta" aprill - mai 2006. Kampaania oli suunatud vanusegrupile 11-15 eluaastat. Info ja plakatid edastatud Valgamaa koolidele.

07.04.2006 väikelaste traumatismi ennetamise meediakampaania “Aga mida Sinu laps praegu teeb?” kajastatud meedias, info lasteaedadele ja kohalikele omavalitsustele.

Turvaline koolivaheaeg 08.- 14.05.2006

Sel nädalal tuletatakse õpilastele, kuidas suvel ohutult käituda, et sügisel ükski koolipink kurvalt tühjaks ei jääks.

Projekti “Traumade ennetamine Valga maakonnas” raames viidi läbi meediapõhine alkoholi tarbimise ennetamise kampaania “Pusi kaine, tee seda tema parast”, samal ajal toimus noortele internetipõhine küsitlus sõltuvusainete tarbimise kohta.

2007:

Valgamaa Tervisenõukogu koordineerimisel viidi maakonnas ellu järgmisi riiklikke programme ja strateegiaid:

- Narkomaania ennetamise riiklik programm aastani 2012
- Eesti Haigekassa poolt finantseeritud tervist edendav projekt “Traumade ja alkoholi tarbimise ennetamine Valga maakonnas”

Projektikonkurss 2007 “Vigastuste ennetamine ja turvalise keskkonna edendamine koolieelsetes lasteasutustes” rahastati alljärgnevalt:

- Helme Vallavalitus “Olen terve ja tubli” – 10 000 krooni
- Sangaste Vallavalitsus “Lapse elu ja tegevuskeskkond turvaliseks” – 4000 krooni
- Tõrva Linnavalitsus “Kasvame ja kasvatame turvaliselt suureks” – 6000 krooni
- Tõrva Linnavalitsus “Koos liikluskoer Vårdiga” – 7900 krooni
- Otepää Vallavalitsus “Turvaline õueala Otepää lasteaia Pähklake” – 9900 krooni
- Põdrala Vallavalitsus “Mänguväljaku turvaalus Riidaja Põhikooli lasteaia” – 7000 krooni

Maavanema 11.06.2007 korraldusega nr 449 rahastati täiendavalt:

- Valga Linnavalitsus “Walko lasteaia turvaline õueala” – 8000 krooni
- Valga Linnavalitsus “Turvalise keskkonna tagamine lasteaia õuealal” – 80 000 krooni
- Eesti Punase Risti Valgamaa Selts “Varesele valu” – 20 000 krooni

Tänu traumaprojektidele maakonnas on 7 lasteaia õuealal tagatud kiigealuste turvalisus (turvapadjad) ning hügieen liivakastides. Paranenud on laste ja lastevanemate teadmised ohutuse ja turvalisuse tagamisel ning vigastuste vältimisel. Läbi on viidud 3 turvareidi lasteaedadesse (Walko, Buratino ja Pähklake), mille eesmärk oli hinnata turvalisust ja ohutust lasteaia ruumes ja õuealal.

Koolitused 2007

4., 18. ja 23.04.2007 toimusid 24 tunni ulatuses vaimsete ja füüsiliste traumade ennetamise alased koolitused omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajatele ning teistele lastega töötavatele spetsialistidele. Antud projekt viidi läbi koostöös Sotsiaalministeeriumiga. Koolitused viis läbi Perekeskuse Sina ja Mina koolitaja Reet Trašanov. Koolituse läbis kokku 16 inimest.

3.–27.04.2007 toimusid traumade ennetamise alased koolitused lastevanematele AS Valga Haigla Emade koolis. Koolitusi oli 4, viie tunni ulatuses. Kokku osales 35 noort ema. Koolituse ja küsitluse lastevanematele viis läbi ämmaemand Daina Kaska. Enamus vastajatest (71%) leidis, et Valgamaa on turvaline elupaik ja laste elu on ohutu nii kodus kui väljaspool kodu.

03.05.2007 toimus koolide, lasteaedade õpetajatele, kes tegelevad laste ja noorte liikluskasvatusega, liiklusseminar „Õppepäev jalgratturite koolitajatele” Valga politseijaoskonnas, osales 21 õpetajat 19 maakonna koolist. Koolitajaks Maanteeameti liiklusohutuse peaspetsialist Urve Sellenberg.

7.–14.05.2007 toimusid „Turvalise koolivaheaja” üritused koolides, mille raames tuletati õpilastele meelde vajalikud telefoninumbriid, kuidas ja millal neid kasutada. Samuti algtoed ujumise, liikluse ja tulekahju korral. Valgamaal ei hukkunud koolivaheajal ükski koolilaps. Meeldetuletav informatsioon edastati Valgamaa koduleheküljel ning koolide ja lasteaedade listis.

Liiklusohutuspäev algklasside õpilastele 13.05.2007. Koostöös Valga politseijaoskonna ja Kagu Teedevalitsuse Valga osakonnaga viidi läbi maakondlik jalgrattavõistlus „Vigurivänt 2007”, osalesid 10–12aastased koolinoored, kokku 50 poissi ja tüdrukut seitsmest maakonna koolist.

22.–23.05.2007 toimus riigiteenistujatele, koostööpartneritele ning omavalitsustöötajatele koolitus „Oska ennast hoida stressist!”. Koolitajaks arst, kinesioloog Viigi Viil. Osalejaid kokku 32.

13.09.2007 toimus Valga liikluslinnakus 1. klassi õpilaste liiklusõppepäev „Tark liikleja”. Osales 199 last. Õppepäeva korraldasid koostöös Valgamaa Tervisenõukoguga Valga politseijaoskond ja Maanteeameti Kagu Teedevalitsus.

26.09.2007 Priimetsa tervisepäev, mõõdeti tervisenäitajaid, osalejatele õpetati esmaabi kohapeal esmaabitelgis. Tervisepäeval osalejaid 301.

29.09.2007 toimus Valga Gümnaasiumis esmaabivõistlus maakonna koolinoortele. Osales 41 koolinoort, ürituse õnnestumise tagamiseks oli kaasatud 29 Punase Risti vabatahtlikku. Noorte teadmisi hinnati abiandmise oskuste ja teadmiste kontrolliga traumajärgses situatsioonis. Rühmatöös oskasid noored kasutada enesekaitsevahendeid (kummikindad, elustamise maskid jne), jälgides enese ohutuse

tagamist abi osutamisel. Kohtunikelt saadi peale ülesande sooritamist koheselt ka tagasiside. Viktoriini teemad käsitlesid politsei- ja päästmise alaseid küsimusi, samuti olid need Punase Risti organisatsiooni kohta. Kõigile osalenutele anti vastav esmaabitunnistus. Ürituse lõpus vaadati koos suveüritusel valminud videofilmi “Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea”. Tublimad käisid koolivaheajal ekskursioonil.

05.12.2007 toimus koolinoortele Valga Gümnaasiumi lasketiirus üritus “Laps ja relv” alapealkirjaga “Olen relvaga ettevaatlik”, mille eesmärk oli selgitada noortele relvaga ohutut ümberkäimist ning juhtida tähelepanu jõuluajal pürotehniliste toodete kasutamise seonduvale. Üritusel osales 80 koolinoort. Selle korraldasid Valga politseijaoskond, Valgamaa laskurklubi, Eesti Punase Risti Valgamaa Selts ning Valgamaa tervisenõukogu. Üritus toimus juba kolmandat aastat. Sel aastal oli ka üks õnnetus koolinoorega, kes sai kehalisi vigastusi isevalmistatud lõhkeseadeldise kasutamisel.

28.11.2007 toimus koolitus omavalitsustöötajatele teemal “Turvalise keskkonna edendamise võimalused paikkonnas”, osalejaid 30. Koolitajaks AS Valga Haigla arst Ardo Valgepea. Hinnang koolitusele “hea”

Sõltuvusainete ennetusalased üritused/koolitused

Rahvusvahelises kampaanias “Suitsuprii klass” osalemine. Võistluse 2006/2007 lõpetas Valgamaal 10 kooli (kokku 30 klassi 595 õpilasega). Võistlust alustas 2007/2008 12 kooli (kokku 54 klassi 954 õpilasega). Võistlus lõppes 30.04.2008

Tervisenõukogu süütas koostöös Eesti Punase Risti Valgamaa Seltsiga 01.12.2007 Valga Avatud Noortekeskuse esisel platsil küünaldeest solidaarsuslindi.

Meedia

19.03.2007 algas meediapõhine uimastitevastane reklaamikampaania “Narkomuinasjutt ei lõpe kunagi hästi” – teave www.valgamaa.ee. Raadiosaated raadios Ruut FM (kõiki toimunud üritusi on kajastatud läbi raadio Ruut FM).

22.03.2007 toimus raadiosaade “Suitsetamine ei tee elu põnevamaks!”, lektor Aasa Pöder (nõustamiskabineti arst).

10.—16.12.2007 toimus raadios Ruut FM alkoholi tarvitamise ennetamise ja turvalisuse tagamise meediakampaania “Püsi kaine, tee seda tema pärast”. Reklaamklipi eetritihedus 5 korda päevas, kokku 30 korda. Jätk möödunud (2006.) aastal toimunud kampaaniale.

2008:

Valgamaa Tervisenõukogu koordineerimisel viidi maakonnas ellu järgmisi riiklike programme ja strateegiaid:

- Narkomaania ennetamise riiklik programm aastani 2012
- Eesti Haigekassa finantseeritud tervist edendav projekt «Traumade ennetamine Valga maakonnas»

2008. aasta projektikonkursi «Traumade ennetamine Valga maakonnas» rahastatud projektid:

- Kuidas kaitsta last traumaatiliste juhtumite korral.
- Vigastuste ennetamine ja turvalise keskkonna edendamine koolieelsetes lasteasutustes.
- Walko lasteaia turvaline psühhosotsiaalne keskkond kodu ja lasteaia ühistöös.
- Laste tervise edendamine.
- Ohutulu ohtude vastu.
- Näo- ja jalatraumadest hoidumine seoses kukkumistega.

Lastele ja noortele suunatud esmaabi- ja liiklusohutuse alased üritused 2008. aastal:

- 6.05 - Jalgrattapäev «Tere suvi» Riidaja ja Ritsu lasteaialastele. Praktiline liiklusõpetus ja vestlusring traumadest ja ohtudest, politsei erivahendite tutvustamine (näiteks olid lastel teatevõistlusel osaledes kuulivestid seljas). Vigursõit ja joonistusvõistlus. 39 osalejat
- 6.05 Valga liikluslinnakus maakondlik jalgrattavõistlus «Vigurivänt». 65 osalejat
- 14.05 «Varesele valu» – turvalisuse ja esmaabioskuste omandamine suvelaagris. Läbi viidud koolituskursus «Oskame olla». 42 osalejat
- 25.05 Valga liikluslinnakus maakonna koolieelikute ohutu liiklusõppe päev. 110 osalejat
- 27.05 Matk projekti «Varesele valu» raames. Looduses ellujäämise õpetus. Päästeteenistuse esitlus uppuja pinnalt päästmises. 39 osalejat
- 1.06 Lastekaitsepäev. Tegevused suunatud eri vanuses poistele ja tüdrukutele, aktiivselt osalesid ka lastevanemad. Harjutati jalgrataste, rollerite ja raadio teel juhivate autode vigursõitu. Eesmärk turvavahendite kasutamise ja liikluseeskirjade meeldetuletamine. 150 osalejat
- 4.–6.06 Hummuli vallas Järvesilmal iga-aastane integratsioonilaager Valgamaa ja Sillamäe noortele. 25 osalejat
- 8.10 Sügisjooksukross «Künkajooks 2008» Tehvandi staadionil. 60 osalejat
- 17.–21.11 Otepää Gümnaasiumi 6.a ja 6.b klasside õpilastele teavitushädal «Tea, oska, otsusta». Korraldas MTÜ Persona. 49 osalejat
- 19.11 Koolitustsükkel «Eesti koolinoored ja uimastid». Lektor Mare Liiger. 19 osalejat
- 19.11 Mare Liigeri kohtumine noortega Valga Avatud Noortekeskuses. 23 osalejat.

Koolitused täiskasvanutele 2008. aastal

- 5.02 Ümarlaud Valga politseijaoskonnas. Teemaks koostöö arendamine, noorte vaba aja tervislik ja hariv veetmine. Osalesid: Valga Linnavalitsuse esindajad, alaealiste komisjoni sekretär, politseitöötajad. 14 osalejat
- 4.03 Liikluslane seminar «Turvaline liiklemine». 18 osalejat
- 6.–7.03 Koolitusseminar maakondade traumameeskondadele Saaremaal «Vigastuste strateegia alusdokumendi tutvustus, erinevate institutsioonide roll ja võimalused turvalisuse loomisel». 3 osalejat
- 18.03 Valgamaa Tervisenõukogu töö tutvustamine Valgamaa kriisikomisjoni liikmetele ja omavalitsusjuhtidele. 27 osalejat
- 25.04 Koolitus Valga Gümnaasiumi ujulas «Veeohutus basseinides ja veekogudes», koolitaja Päästeameti spetsialist Eimar Täht. 15 osalejat
- 14.–15.06 Täiendkoolitus «Kvaliteedi hindamine arstiabis». 1 osalejat
- 4.07 Praktika ja teooria «Veest päästmise koolitus» Pedeli jõe suplusrannas. Osalesid Valgamaa, Tartu linna ja Viljandimaa vabatahtlikud esmaabi rühmade liikmed ja Valga linna elanikud. Läbiviijad Fred Veldermann, Eimar Täht ja Argo Leesik. 150 osalejat
- 4.11 Tallinnas konverents «Sõltuvusega või ilma», osalesid tervisenõukogu liikmed. 6 osalejat
- 13.11 Ümarlaud teemal «Suitsetamine», kajastati 22.11 ajalehes Valgamaalane. 11 osalejat
- 19.11 Koolitus omavalitsuste töötajatele ja volikogu liikmetele «Tervisedendus omavalitsustes». Lektor Sirje Kree. 20 osalejat
- 20.–21.11 Koostöökoolitus Valgamaa ja Ida-Virumaa tervisenõukogude liikmetele. 21 osalejat

Sõltuvusainete ennetusalased üritused/koolitused 2008. aastal

- 5.02 Ümarlaud Valga politseijaoskonnas teemal «Noorte probleemid narkootikumide leviku ja tarbimisega». Osalesid Valga Linnavalitsuse esindajad, alaealiste komisjoni sekretär, politseitöötajad.
- 7.02 Koolitus riigitöötajatele «Aja efektiivne kasutamine ja stress». Lektor psühholoog Lea Taul.
- 11.–22.02 Viidi läbi maakonna koolides tubakatarbimise ennetamise alaste ürituste nädal. Korraldati luulevõistlusi, viktoriine jne. Valga Põhikooli kampaania «Mina ei suitseta» õpilastele, kes ei osale Suitsuprii klassi võistluses.
- 25.–29.02 Arengunädal koostöös MTÜga Persona «Tea-oska-otsusta» Palupera Põhikoolis (projekti «See on Sinu valik» raames) 6.–7. klassi õpilastele ja nende vanematele. Koolitajad: Triin Tähemaa ja Eduard Malinov, politsei esindajana Marina Paddar..
- 17.–20.03 Laagritegevused «Tarkus tuleb tasapisi» Puka, Palupera ja Valga linna õpilastele. Kolmel koolituspäeval osales kokku 93 last. Projekti viisid ellu EPR Valgamaa Punane Rist, Valga politseijaoskond ja Valgamaa Tervisenõukogu.
- 5.05 Maakonna koolide õpetajate koolitusseminar «Uimastikasutuse ennetamine õpiraskustega lastel. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus.» Lektorid PhD

Merike Kull, TÜ tervisekasvatuse lektor ja Erle Põiklik, eripedagoog, Riiklik Eksami- ja Kvalifi katsioonikeskus. Koolituse läbinutele anti õpetajaraamat ja tunnistus.

- 29.05 AS Valga Haigla saalis noorte teabepäev. Korraldasid Noorte Nõustamiskabineti töötajad. Osalejaid 14.
- 18.–25.05 OÜ Ruut FM koos noortega viis läbi intervjuude sarja (eetriaeg kokku 60 min).
- 28.08 Laste päevalaager «Üheskoos on turvalisem» – koolitusprogramm «Alkohol, narkootikumid ja tubakas» riskirühma lastele. 6.09 toimus sama ürituse raames bussireis Põlvamaale.
- 1.–12.09 Maakonna noorsootöötajate arenguümarlaud. Teemad koostöövõimaluste arendamine, ühisürituste korraldamine noorte tervise väärtustamisega. Esindatud olid kõigi ANK-ide töötajad maakonnas.
- 1.10–1.11 Koostöös politseiga viidi läbi maakonna koolides plakatikonkurss «Olen tubakavaba» Konkursil osales 99 5. ja 6. klasside õpilast. Plakatikonkursi «Ole tubakavaba» võitjate õppereis Tartusse 19.11. Küllastati näitust
- «Sõltuvusega või ilma» ja kuulati loengut. Osales 12 õpilast.
- Koolivaheaja laagrid: 29.–30.10 «Oktoober `08» Karula valla ja 27.10 Taheva valla lastele. Programmid «Tean ja tegutsen» ning «Esmaabi lastele».
- 6.11 Noortekonverents «Räägi minuga!» Tsirguliina Kultuurimajas. Osalejaid kokku 74. Teemaks noorte tervis, noorte arvamus – kuidas edasi!
- 1.12 Valga maakonnas toimusid koolinoorte eestvedamisel loengud, süüdati küünaldest solidaarsuslindid 5 suurema kooli ja Valga ANK-i õuel, korraldati raadiosaateid, viktoriine. Solidaarsuslindid olid rinnas kõigil osalejatel. Koolides olid avatud temaatilised infomaterjalide jagamise-nõustamise nurgakesed.

2009:

Meediaalased tegevused

Kuupäev Saadete teemad

- 11.05–06.06 Kampaania «Ohutu koolivaheae», turvalisuse ja ohutuse alased saated noortele
- 15.11 Rahvusvaheline «Ei-päev suitsetamisele», lektor Aasa Põder.

Koolitused/üritused/kampaaniad

Kuupäev Koolituse ja/või ürituse kirjeldus

- 4.02–6.03 Suitsuprii klassi võistluse omaloomingu konkurss
- 13.11 Koolitus «Koolikiusamise ohver – miks just tema ning kuidas märgata ning aidata», õpetajatele
- 27.11 Kooliõpilaste turvalisuse ja ohutuse alane koolitus. Koolitus toimus seoses Eestis järjest enam levivate pommiähvarduste tõttu.

Projekt «Traumade ennetamine Valga maakonnas 2008–2009»

Projekti eesmärgid ja oodatavad tulemused:

Tervist toetava keskkonna areng ja paikkonna suutlikkuse tõus läbi kodu- ja vaba aja vigastuste ja mürgistuste ennetamise, sh alkoholi tarvitamisest tingitud tervisekahjustuste ennetamine paikkondlike organisatsioonide, võtmeisikute ja kohalike omavalitsuste tegevuse kaudu, kaasates kõik vanuserühmad, sh riskirühmad. Projekti tegevused on suunatud liiklus- ja tuleõnnetuste ennetamisele, vägivalda vähendamisele, sotsiaalsele ebavõrdsusele ning elanike alkoholi liigtarbimisele ja sellest tulenevatele sotsiaalsetele riskiteguritele paikkonnas.

Kuupäev Laagrid/koolitused/üritused Osalenute arv

- 27.01 Kelgupäev «Talve rõõmud ja ohud» (105 osalejat)
- 01.01–30.09 Projekt «Tean tulest. Komandos õppimas» ja «Nublu aitab» viidi läbi 18 korral (941 osalejat)
- 19.–20.03 Lastelaager «Juba sulab» Puka valla vähekindlustatud perede lastele (24 osalejat)
- 19.03 Liikluslane seminar «Turvaline liiklemine» õpetajatele (10 osalejat)
- 21.04 Liikluslinnakus liikluslane teabepäev (140 osalejat)
- 23.04 Liikluspäev Pikasilla Algkoolis (21 osalejat)
- 14.05 Valgamaa alushariduse konverents Otepää Kultuurimajas (43 osalejat)
- 14.05 Vigrurivänt 2009 (34 osalejat)
- 12.05 Keeni Põhikooli liikluspäev (19 osalejat)
- 11.05 Ristu Lasteaed-Algkooli liikluspäev (33 osalejat)
- 20.05 Otepää Gümnaasiumi liiklustunnid Tehvandi staadionil (23 osalejat)
- 20.05 Pühajärve Põhikooli liiklustunnid (11 osalejat)
- 19.05 Ohutuslane õppepäev «Kliendi turvalisuse tagamine» sotsiaaltöötajatele, hooldustöötajatele, hooldajatele. Õppepäeva eesmärk oli koolitada osalejaid esmaabi ja tuleohutuslaste teadmiste/oskuste ning eluruumides tuleohutuse tagamise vallas (20 osalejat)
- 30.04 Tuleohutuse koolitused Valga Põhikooli töötajatele (36 osalejat)
- 12.05 Tuleohutuse koolitused lasteaia Buratino töötajatele (25 osalejat)
- 18.06 Tuleohutuse koolitus Puka lasteaia töötajatele (10 osalejat)
- Helkurikoolituse infopäev lasteaedade ja üldhariduskoolide õpetajatele (17 osalejat)
- 16.09 Koolieelsete lasteasutuste juhatajate õppepäev (17 osalejat)
- 07.–08.05 KEAT õppelaager Saaremaal, Kuressaare Gümnaasiumis (12 osalejat)
- 11.–17.05 Turvalise koolivaheaja nädal raadios. Nädala eesmärk on – et ükski koolipink ei jääks sügisel tühjaks – tuletada õpilastele meelde turvalisuse nõudeid ja käitumisreegleid (20 000 osalejat)
- 25.05–19.11 Maakonna lasteaedades ja koolides läbi viidud sisehindamise nõustamine. 75% nõustatud haridusasutuste tegevuskavades ja arengukavades on sisse kirjutatud terviseedenduse alalõik, sh turvalisuse ja ohutuse tagamine
- 01.–03.07 Integratsioonilaager Nakatul (30 osalejat)

- 14.09–28.10 Fotokonkurss «Mina saan muuta», riskide hindamine kodukohas (13 osalejat)
- 08.10 Konverents «Eesti tervishoiu väljakutsed» Tartus. Osalesid 5 Tervisenõukogu liiget
- 17.11 Eesti Haigekassa korraldatud seminar tervisedenduse projektijuhtidele ja meeskonna esindajatele Tallinnas, osalesid maakonna Tervisenõukogu 2 liiget
- 30.11 «Must nukk 2009» Valga Põhikooli õpilastele ja lastevanematele (70 osalejat)
- 04.12 «Must nukk 2009» Hummuli Põhikooli õpilastele, õpetajatele ja lastevanematele (43 osalejat)
- 21.–31.12 Raadioreklaam klipile «EI ALKOLE». Sõltuvusainete kuritarvitamise vastane ja koduse ohutuse alane reklaamikampaania

PAIKONNA VIGASTUSTE KVALITATIIVNE ANALÜÜS

Valgamaa vigastuste kvalitatiivanalüüsi koostati nelja juhtumi kohta. Meeskond pidas oluliseks ka liiklusalase juhtumi välja toomist ja analüüsimist.

<i>Memo andmed</i>	
Kellele:	<i>Valgamaa vigastuste ennetamise projektijuhile</i>
Koostaja:	<i>Triinu Õispuu Lõuna Regionaalne Maanteeamet liikluskasvatuse spetsialist</i>
Kuupäev:	<i>27.september 2010</i>
<i>Sündmuse andmed</i>	
Aeg:	<i>Valgamaal, Tõlliste vallas, Valga- Uulu mnt 4,696 –ndal kilomeetril.</i>
Oletatav tekkepõhjus:	<i>Sõiduki juhtimine juhtimisõigusega, alkoholihoobes isiku poolt, ebaõigelt valitud sõidukiirus</i>
Hukkunud:	<i>Liiklusõnnetuses hukkus 3 noormeest vanuses 20, 16 ja 17 eluaastat</i>

Sündmuse kirjeldus: 24. juuni 2010.a varahommikul kell 6.35 toimus ränk liiklusõnnetus Valgamaal Tõlliste vallas Valga-Uulu maantee neljandal kilomeetril Taimeaia bussipeatuse juures.

Esialgsetel andmetel – sõiduauto VW Caravelle juhtimisõigusega juht, kes oli tunnistajate ütluste kohaselt ka joobes, ei valinud kiirust vastavalt sõidukogemustele, mille tulemusel kaotas sõiduki üle kontrolli ning sõitis teelt välja vasakule kraavi, kus rullus üle katuse, põhjustades varalise kahjuga liiklusõnnetuse ning tervisekahjustuste ja hukkunudega liiklusõnnetuse.

LÕ tagajärjel hukkusid sündmuskohal kolm noormeest:

- 1) 18.aastane noormees, kes istus 8 kohalise mahtuniversaali teises reas paremal, turvavööga kinnitatud.
- 2) 20.aastane noormees, kes istus sõidukis 3. reas vasakul, turvavööga kinnitatud.
- 3) 16.aastane noormees, kes istus sõidukis 3. reas keskel, turvavööga kinnitatud.

Raskeid tervisekahjustusi said:

juht (turvavöö kinnitatud) ja kõrvalistuja 17.aastane noormees, kellel oli turvavöö kinnitamata ning 3. reas paremal istunud 18.aastane noormees, kes oli turvavööga kinnitatud.

Kergeid tervisekahjustusi sai 17.aastane noormees, kes istus teises reas vasakul (juhi taga) turvavöö kinnitamata.

Esialgsetel andmetel võtsid neli autos olnud noormeest enne õnnetuse toimumist peale kolm hääletajat, kellest kaks ei jõudnudki koju. Auto oli teel Valga poole.

Liiklusõnnetusega seonduvad asjaolud

Tee liik: tugimaantee

Sõidutee kate, iseloomustus ja selle seisund: Sõidutee asfalkattega, mis on korras ja kuiv

Ilmastik: valge aeg

Mägisus ja kurvilisus: sirge tee

Valgustus: puudub

Mida oleks veel saanud teha õnnetuse ärahoidmiseks?

<i>Memo andmed</i>	
Kellele:	<i>Valgamaa vigastuste ennetamise projektijuhile</i>
Koostaja:	<i>Peaspetsialist laste hoolekande alal</i>
Kuupäev:	<i>22.04.2010</i>
<i>Sündmuse andmed</i>	
Aeg:	<i>21.04.2010 kell 11.49</i>
Oletatav tekkepõhjus:	<i>Trepil jooksmine</i>
Ehitis:	<i>Koolimaja, 4 korruseline</i>
Hukkunud:	<i>EI OLE</i>
Vigastatud:	<i>12. aastane noormees</i>

21.04.2010 toimus õnnetus Valga maakonnas, Valga linnas, Valga Gümnaasiumis, kolmanda korruse treppidel. Hukkunuid ei ole, vigastada sai üks 12ne aastane poiss. Poiss oli teadvusel. Kehavigastuste dokumenteerimisel selgus, et poisil on parema käe luumurd ja peatrauma ning tema vasemal jalal on nahamarrastused ning paremal küljel 3-4 cm nahaalune verevalum. Õnnetus toimus kell 11.45 e peale neljandat õppetundi vahetunni ajal. Oli söögivahetund, õpilased jooksid sööklasse.

Häirekeskus sai teate õnnetusest 21.04.2010 kell 11.58. Kohale jõudes lamas poiss õpetaja juuresolekul õnnetuspaigal. Kiirabi andis esmaabi ning toimetas poisi AS Valga Haigla erakorralise meditsiini osakonda ravile ja jälgimisele. Sündmuskohal töötas üks kiirabibrigaad.

Menetlejate andmetel ei olnud trepikojas ja treppidel ühtki ohutusele viitavat märki või treppidel jooksmise keelumärki. Trepikojas ei viibinud korrapidaja õpetaja.

Vigastatu profiil (koostanud klassijuhataja):

Kannatanu elab Valga linnas ja on Valga Gümnaasiumi õpilane. Poissi kasvatab ema ja isa. Pere elab 2-toalises mugavustega korteris. Kodu on väga puhas ja korras. Poisil on oma tuba ja head õpitingimused. Pere on lapse suhtes hooliv. Eelmisel veerandil oli poisil probleeme suitsetamisega ja tema veerandihinne käitumises on rahuldav. Suhtleb klassikaaslastega vabalt, ta pole tõrjutud ning saab poistega hästi läbi. Poiss on üsna mõjutatav ning teiste arvamus läheb talle korda.

Mida oleks veel saanud teha õnnetuse ärahoidmiseks?

I Nagu menetleja juba märkis, ei olnud trepikojas ja treppidel ühtki ohutusele viitavat märki või treppidel jooksmise keelumärki: SEEGA KOHESELT PAIGALDADA KOOLI TREPPIDELE JA KORIDORIDESSE TREPPIDEL JOOKSMIST KEELAVAD JA OHULE e VIGASTUSTELE VIITAVAD MÄRGID.

II Trepikojas ei viibinud korrapidaja õpetaja. SEEGA KORRALDADA KORDA PIDAVATE ÕPETAJATE TÖÖ NII, ET NAD SAAKSID KORDA PIDADA NII TREPPIDEL KUI KORIDORIDES, RÕHUTAN SIIN ASJAOLU, ET SÖÖGIVAHETUNDIDEL TEKIB TREPPIDEL SUUREM TUNGLEMINE, SELLE OHJELDAMISEKS JA VIGASTUSTE ENNETAMISEKS PEAKSID NEIL VAHETUNDIDEL KORRAPIDAJA ÕPETAJAD JUST TREPPIDEL KORDA PIDAMA (VÕI KOOLITEENISTUJAD).

III Kooli kodukorras on küll märke, ära jookse treppidel, ent see jääb enamasti paberile: SEEGA KOHUSTADA KLASSIJUHATAJAJAID REGULAARSELT KLASSIJUHATAJATE TUNDIDES SELGITAMA VIGASTUSTE OHTU KOOLIKESKKONNAS, EESMÄRGIGA NEID ENNETADA.

IV Õpilased saavad ise vigastuste ennetamisele kaasa aidata: KOOLISISELT VÄLJA TÖÖTADA LASTE ENDI POOLT OHUMÄRGID (TÖÖÕPETUSE-JA KUNSTIÕPETUSE AGA KA INIMESEÕPETUSE TUNDIDES), MIS VIITAVAD VIGASTUSTELE, SEELÄBI NEID ENNETADES.

<i>Memo andmed</i>	
Kellele:	<i>Valgamaa vigastuste ennetamise projektijuhile</i>
Koostaja:	<i>Meelis Lill piirkonnapolitseinik, Linda Oks noorsoopolitseinik;</i>
Kuupäev:	<i>05.10.2010</i>
<i>Sündmuse andmed</i>	
Aeg:	<i>15.12.2009</i>
Oletatav tekkepõhjus:	<i>Lämmatamismängude mängimine</i>
Ehitis:	<i>Kahekorruseline korterelamu</i>
Hukunud:	<i>1, kaheteistkümnepäevane noormees</i>

12.12.2009.a toimus õnnetus Valga maakonnas, Puka vald, Palamuste külas asuvas talus. Õnnetuse tagajärjel toimetati TÜ Kliinikumi EMO-sse 12-aastane poisslaps, kes oli koomas. Esialgsel andmetel poiss mängis hüppenõoriga, mis mähkununa ümber tema kaela, jättis teda ilma hapnikuta. Kuna tegemist oli õnnetusjuhtumiga, siis politseid juhtunust ei teavitatud.

Politseid teavitas juhtunust Tartu Lunini Lastehaigla valvearst, et kannatanu suri 15.12.2009, teadvusele tulemata. Kannatanu oli toimetatud haiglasse 12.12.2009 kiirabi poolt oma kodust, Puka vallas Palamuste külast.

Hukkunu profiil (koostatud politsei ning pedagoogide kirjelduste abil):

Valga maakonnas toimunud õnnetuse tagajärjel hukkunu oli 12 aastane poiss. Temaga koos elasid isa, ema ja 1 vanem õde ning 1 noorem vend. Poiss ise oli oma iseloomult aval, rõõmsameelne ning abivalmis. Koolis ei toimunud mingit kiusamist ei tema vastu ega ka tema

poolt. Varem oli tegelenud spordiga sh judo ning akrobaatikaga ning Pukas elades hakkas tegelema ka jalgpalliga. Väidetavalt oli õppinud ka nn tsirkusekoolis. Viiteid enesetapulikele kalduvustele ei täheldatud. Koolis oli populaarne, saades kohe oma klassi vanemaks. Ema sõnul tegeles ta aeg-ajalt imelike mängudega, millest üks seisnes enda poomises hüppenööri. Vaatamata ema korduvatele keelamistele ei jätnud ta selle mängu mängimist. Õnnetuse ajal viibis poiss toas üksinda, aga kodus oli veel ema ning õde.

Mida oleks veel saanud teha õnnetuse ärahoidmiseks?

Kindlasti oleks saanud teha midagi siis, kui informatsioon sellistest „mängudest” oleks jõudnud kas pedagoogide või politseini juba varem. Alles peale õnnetust selgus, et tegemist oli poomismänguga, kus isik ise poob end selleni, kuni hakkab lämbuma ja siis laseb poomiseks kasutatava eseme lõdvaks. Antud mängu on „mängitud” juba aastaid, õnneks siiski mitte väga aktiivselt. Selle juhtumi puhul sai kindlasti ka saatuslikuks kaks asjaolu – poiss oli toas üks ning poomiseks kasutas ta hüppenööri. Varasemad viited laste poomismängudele on välja toonud selle, et siis on kasutatud poomiseks salli. Hüppenööri puhul võis saatuslikuks saada see, et kummist materjal kiilus kinni ning ei avanenud nii lihtsalt kui sall, mis on laiem ja teisest materjalist.

Lisaks selgus õnnetuse asjaolude uurimisel, et kooli vanemad tüdrukud on sellist poomismängu varemgi proovinud. Siiski ei tuvastanud uurimine, et need kaks fakti oleks omavahel kuidagi seotud olnud. Tüdrukute puhul ettevõtetu leidis aset palju varem ja sellest teadis vaid väike osa lastest, vanemaid sellest ei teavitatud, nagu ka pedagooge.

Peale selle selgus, et noored on taolistest poomismängudest teadlikud just interneti vahendusel.

<i>Memo andmed</i>	
Kellele:	<i>Valgamaa vigastuste ennetamise projektijuhile</i>
Koostaja:	<i>Valga linna koolide arst</i>
Kuupäev:	<i>14.01.2010</i>
<i>Sündmuse andmed</i>	
Aeg:	<i>13.01.2010 kell 11.02</i>
Oletatav tekkepõhjus:	<i>Lapse ettearvamatu käitumine</i>
Ehitis:	<i>Koolimaja, siseujula</i>
Hukkunud:	<i>EI OLE</i>
Vigastatud:	<i>1. klassi poiss, 7-aastane</i>

13.01.2010 toimus õnnetus Valga maakonnas, Valga linnas, Valga Gümnaasiumi siseujulas. Hukkunuid ei ole, vigastada sai üks 7-aastane 1. klassi poiss. Oli kehalise kasvatuse tund, I klassi 17 õpilast lõpetasid ujumise, väljusid basseinist ja võtsid ära ka turvakätised. Neid kasutasid õpilased, kes olid vähese ujumisoskusega. Pärast kätiste eemaldamist hüppas poiss õpetaja selja

taga ujula teises otsas uuesti basseinivette tagasi. Õpilasel oli vähene ujumisoskus ning ta vajus põhja. Õpetaja märkas tekkinud olukorda, hüüdis appi medõe ning sukeldus poisile kohe järele. Õpetaja tõi lapse veepinnale ja koos õega tõsteti teadvusetu laps basseini äärele. Kohe alustati elustamist. Oskuslik esmaabi andis hea tulemuse ning laps hakkas hingama ja tuli teadvusele. Kooli turvakaamerast nägi kooli füsioterapeut - arst juhtunut ning kutsus kiiresti kiirabi.

Häirekeskus sai teate õnnetusest 13.01.2010 kell 11.08. Kohale jõudes lamas õpilane kooli med. töötajate ja õpetaja juuresolekul õnnetuspaigal. Hingas iseseisvalt ja oli teadvusel. Kiirabi töötajad hindasid poisi olukorda ning toimetasid poisi AS Valga Haigla erakorralise meditsiini osakonda jälgimisele. Sündmuskohal töötas üks kiirabibrigaad.

Menetleja andmetel ei olnud ujulas algõpetuse nõuetele vastavaid tingimusi (vesi sügav, last oli basseinist väga raske välja tõsta). Ujulas viibis 1 õpetaja ja 17 esimese klassi õpilast.

Vigastatu profiil (koostanud klassijuhataja):

Vigastatu elab Valga linnas ja on Valga Gümnaasiumi õpilane. Poissi kasvatab ema, isa ei ela pere juures. Pere elab eramus. Lapsel on oma tuba ja head õpitingimused. Ema ja lapse suhted on sõbralikud. Poiss on hüperaktiivne laps ja sellest tuleneb mõnikord sõnakuulmatust. Lapse tähelepanu on tihti hajuv.

Mida oleks veel saanud teha õnnetuse ärahoidmiseks?

I Nagu menetleja juba märkis, ei olnud ujula algõppeks sobiv: HETKEL KOOLIS KÄIMASOLEVA RENOVEERIMISE/REMONDI KÄIGUS VALMIB UJUMISE ALGÕPETUSE BASSEIN 2011.AASTAL.

II Ujulas viibis ainult 1 õpetaja. KORRALDADA KEHALISE KASVATUSE (TREENERI) TÖÖ NII, ET UJULAS VIIBIKS KINDLASTI KA ABIÕPETAJA. SEDA JUST ALGKLASSIÕPILASTE UJUMISTUNDIDE AJAL. ERIVAJADUSTEGA LASTE PUHUL PEAKS OLEMA 6 ÕPILASE KOHTA ÜKS TÄISKASVANU.

III Kooli turvakaamera oli abiks juhtunu märkamisel ja kiirel reageerimisel, turvakaamerat ei jälgita pidevalt (puudub inim-, finants- ja ajaressurss) SEEGA OTSIDA LAHENDUSI, ET TAGADA TURVAKAAMERA PIDEV JÄLGIMINE, MIS TAGAKS VÕIMALUSE ÕNNETUSE KORRAL KOHE JA KIIRESTI REAGEERIDA.

IV Kaasata õpilasi ise vigastuste ennetamisele kaasa lööma: KOOLISISESELT VÄLJA TÖÖTADA LASTE ENDI POOLT REEGLID JA KÄITUMISJUHISED OHTUDE MÄRKAMISEKS. LISAKS VAJALIK ESMAABIKOOLITUS NII LASTELE KUI KA PERSONALILE.

V Eeltoodud juhtum peaks andma julgust rahastajatele ja innukust tervisedendajatele selle olulise töö jaoks.

KOKKUVÕTE

Võrreldes 1990. aastate keskpaigaga on vigastussuremus Eestis vähenenud (Eesti Statistika 2007). Sellest hoolimata kuulub Eesti kõige suurema vigastussuremusega riikide hulka Euroopa Liidus. Skandinaavia ja teiste maade kogemused näitavad, et enamik vigastusi on siiski vältitavad („Eesti vigastuste ennetamise strateegia alusdokument” 2008).

Puudusena võib välja tuua selle, et kogukond ei oska riske ette näha ega hinnata. Arvatakse, et minuga ju midagi ei juhtu ega olda piisavat ettevaatlik ja tähelepanelik ümbritseva suhtes. Tähelepanu peaks kindlasti pöörama ohutuspäevadele omavalitsustes ning rohkem peaks kohalikud omavalitsused üles näitama initsiatiivi erinevate ohutuspäevade korraldamisele.

Valgamaa profiilistki võib välja tuua mitmeid muret tekitavaid näitajaid. Esimesena võiks välja tuua laste surmade arvu, mis väikelaste seas on väikese Valga maakonna kohta liiga suur. Samuti võiks ka teismelistele rohkem tähelepanu pöörata ohutuse tagamisel nii väljaspool kodu, koolis kui ka mujal territooriumitel. Vigastuste arvu tõus vahetunnis viitab samuti probleemile, mis lahendust vajab näiteks järelvalvajate või siis kaasata õpilasi organiseeritud liikumisega mängudesse. Samuti oleks kasulik kehalise kasvatus õpetajate ja treenerite koolitused vigastuste vältimiseks.

Suuremaks probleemiks nii Eestis kui ka valgamaal on veeohutuse ennetustöö, mis on jäänud kesiseks või ei ole jõudnud sihtgruppideni. Veeohutuse koolitusi peaks läbi viima tihemini läbi külavanemate, et vähendada nii suuri numbraid vees hukkunute hulgas. Sarnaseid koolitusi võiks läbi viia ka tulekahjude ennetamises.

Nagu eelnevast profiilist näha, on just alkohol paljude haiguste, sealjuures ka vigastuste riskitegur. See on liiga kergesti kättesaadav nii noortele kui ka täiskasvanutele, ning ei tohiks kohe kindlasti olla esmatarbe kaup! TÜ tervishoiu instituudi, TÜ patoloogilise anatoomia ja kohtuarstiteaduse instituudi ning Eesti Kohtuarstliku Ekspertiisibüroo koostöös kogutud andmed 18–64aastaste, s.o parimas tööeas vigastussurma läbi lahkunute kohta Eestis aastail 2000–2004 (osalt teadusfondi grandi 5218 toetusel) tõid esile ehmatava asjaolu: 7062 hukkunust oli vigastuse saamisel alkoholijoobes 65%. Vajalik oleks analüüsida sotsiaalsete ja majanduslike tegurite ning vigastussuremuse vahelisi seoseid Eestis, samuti alkoholi liigtarvitamist soodustavaid faktoreid ning rakendada olukorra parandamiseks efektiivseid tõenduspõhiseid abinõusid.

Erinevaid vigastusi ja õnnetusi saab vähendada ja ennetada ka kuritegevuse vähendamisele suunatud tegevustega. Kasvõi rangemate karistuste kehtestamist joobes juhtidele või kiirusületajatele, sest näiteks liiklusõnnetuses ei pruugi alati kannatanu olla süüdlane. Samuti ka rangemat kontrolli tänavatel vältimaks ründeid ja tagamaks julgeolek maarahva seas.

Tõestatud on samuti, et vigastuste risk on suurem vaesemates ühiskonnakihtides ja vaesemates riikides (Berger ja Mohan 1996, Mäkelä et al. 1997). Uurimused on

näidanud, et mida suurem on riigis valitsev majanduslik ebavõrdsus, seda halvem on elanikkonna tervis (ja seda rohkem vigastusi).

Samuti halvendab inimeste tervist tööpuudus ja psühho-emotsionaalne pinge – tingituna kartusest jääda töötuks, töötusest, (suhtelisest) vaesusest, sotsiaalsest ebavõrdsusest või ka liigsest töökoormusest ja paljudest teistest põhjustest (Wilkinson 1996, Katus ja Puur 1998). Need faktorid võivad viia ka enesetappudeni, mis Valgamaal meeste seas on küllaltki kõrge.

Vigastuste teket soodustab ühelt poolt ohtlik füüsiline keskkond (nt ohutusnõudeid eiravad töötingimused, laste mänguväljakud, maanteed jpm) ja ebapiisav turvalisus inimest ümbritsevas sotsiaalses keskkonnas (tingituna näiteks vaesusest, inimeste vahelise seotuse ja abivalmiduse vähesusest, õiglusetusest ühiskonnaelus ja seadusandluses jms), teiselt poolt inimese enesega seotud negatiivsed tegurid (nt halb füüsiline ja/või vaimne tervis, madal haridustase või haritus, seaduste ja heade käitumistavade eiramine).